

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“КРИМІНОЛОГІЯ”

Харків
2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

Електронна копія

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“КРИМІНОЛОГІЯ”**

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”

(IX семестр)

Харків
2013

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Кримінологія” [галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8.03040101 “Правознавство” (IX семестр)] / уклад.: В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. В. Пивоваров, О. Ю. Юрченко. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 96 с.

У к л а д а ч і: В. В. Голіна,
Б.М. Головкін,
В.В. Пивоваров,
О.Ю. Юрченко

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 1 від 15.01.2013 р.)*

1. ВСТУП

Кримінологія – комплексна наука, яка вивчає закономірності злочинності, особу злочинця, причини й умови злочинності, її окремих видів, напрямки та заходи її запобігання. Як суспільна наука кримінологія теоретично осмислює і систематизує об'єктивні знання стосовно свого предмета, на основі аналізу даних кримінологічних досліджень описує, пояснює та прогнозує розвиток його складових явищ. Отримання кримінологією наукових знань про злочинність, особу злочинця, кримінальну детермінацію передбачає належне забезпечення щодо розробок і впровадження в практику боротьби зі злочинністю оптимальних заходів її запобігання в Україні. За висловленням Вольтера, запобігання злочинності є справжньою юриспруденцією у цивільному суспільстві. Отже, кримінологія має свій предмет, систему, методикку досліджень. Разом з тим, вона тісно пов'язана з філософськими, правовими, суспільними та правознавчими науками.

Навчальна дисципліна “Кримінологія” складається з Загальної і Особливої частин, в яких розглядаються теоретичні та прикладні питання науки.

У Загальній частині викладається понятійний апарат кримінології (поняття злочинності, її природа, кількісно-якісні показники, особа злочинця, причини і умови злочинності й окремої злочинної поведінки, методики кримінологічних досліджень, теорія запобігання злочинності).

Особлива частина кримінології присвячена кримінологічній характеристиці, особі злочинця, причинам і умовам та запобіганню окремих видів злочинних проявів, які розрізняються за їх мотивацією, контингентом злочинців, локалізацією тощо).

Мета навчальної дисципліни – надати студентам науково обґрунтовані уявлення про сучасний стан злочинності в Україні й світі, кримінологічні риси особи злочинця і потерпі-

лого, негативні явища і процеси, які її обумовлюють, а також про теорію запобігання злочинності, привити студентам навички самостійного комплексного аналізу кількісно-якісних показників злочинності, організації та впровадження заходів по запобіганню злочинності у територіальному масштабі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Кримінологія” студенти повинні:

- **з н а т и** основні терміни і поняття кримінологічної науки, історію розвитку кримінологічних учень, основні статистичні показники злочинності в Україні та світі, напрями та заходи запобігання злочинності;

- **о з н а й о м и т и с я** із практикою і досвідом запобігання злочинності в Україні й світі, основними напрямками цієї діяльності та подальшими перспективами;

- **у м і т и** самостійно аналізувати кримінологічний стан злочинності в регіоні, складати методичні способи щодо проведення локальних кримінологічних досліджень, планувати заходи по запобіганню окремим проявам злочинності на окремому об’єкті, районі та у територіальному масштабі.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Т е м и	Всього годин	У тому числі			
			лекції	практичні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
1	2	3	4	5	6	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Основні теоретичні положення кримінології – 44 год						
1	Поняття, предмет та система кримінології. Історія розвитку кримінології	5	2	1	2	–
2	Поняття, ознаки та визначення злочинності. Тенденції розвитку в Україні. Латентна злочинність	7	2	1	3	1
3	Причини й умови злочинності, окремого злочину. Механізм індивідуальної злочинної поведінки. Конкретна життєва ситуація і її роль у вчиненні конкретного злочину. Віктимологія	7	2	1	4	–
4	Особа злочинця. Основні кримінологічні риси особи злочинця. Типологія злочинців	7	2	1	3	1
5	Запобігання злочинності (поняття, види, принципи та класифікація запобіжних заходів). Загальносоціальне і спеціально-кримінологічне запобігання злочинності. Індивідуальне запобігання злочинів. Віктимологічна профілактика	6	2	2	2	–
6	Запобігання злочинності (діяльність окремих суб'єктів запобігання, координація цієї діяльності)	7	2	1	3	1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
7	Методологія і методика кримінологічних досліджень. Кримінологічне прогнозування та планування боротьби зі злочинністю	5	2	1	2	–
Р а з о м		44	14	8	19	3

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Кримінологічна характеристика та запобігання окремим видам злочинів – 46 год

8	Кримінологічна характеристика і запобігання злочинності неповнолітніх	6	2	1	3	–
9	Кримінологічна характеристика і запобігання тяжкій насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи	6	2	1	2	1
10	Кримінологічна характеристика і запобігання рецидивній злочинності	6	2	1	3	–
11	Кримінологічна характеристика і запобігання злочинності в місцях позбавлення волі	6	2	1	3	–
12	Кримінологічна характеристика і запобігання професійній злочинності	6	2	1	3	–
13	Кримінологічна характеристика і запобігання організованій злочинності	6	2	1	2	1
14	Кримінологічна характеристика і запобігання економічній злочинності	5	2	1	2	–
15	Кримінологічна характеристика і запобігання корисливим злочинам	5	2	1	1	1
Р а з о м		46	16	8	19	3
Р а з о м за I та II модуль		90	30	16	38	6

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 3 від 16.11. 2012 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “КРИМІНОЛОГІЯ”

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. Поняття, предмет і система кримінології

Поняття “кримінологія”, її предмет: злочинність, її причини й умови, особа злочинця і потерпілого, запобігання злочинності (загальна характеристика).

Місце кримінології в системі наукових знань. Співвідношення кримінології з філософією, соціологією, економікою, генетикою, наукою управління. Співвідношення кримінології з правовими науками: кримінальним, кримінально-процесуальним, кримінально-виконавчим, адміністративним, конституційним, міжнародним правом та іншими правовими науками.

Завдання кримінології на сучасному етапі розвитку країни у світлі Конституції України. Втілення кримінологічних положень у практику протидії злочинності.

Система кримінології як навчальної дисципліни. Загальна та Особлива частини кримінології, їх поняття і зміст. Кримінологічна класифікація злочинів як основа побудови Особливої частини кримінології.

2. Методологія і методика кримінології

Поняття “методологія наукового дослідження”. Визначальне значення методологічної основи для розробки відповідних методів дослідження. Поняття “методика кримінологічних досліджень”. Джерела кримінологічної інформації, основні

вимоги до неї. Методи, методика та процедури кримінологічного дослідження.

Основні методи кримінологічних досліджень: правова і соціальна статистика, основні прийоми статистичного вивчення злочинності; засоби вибіркового дослідження та його репрезентативність; вивчення архівних кримінальних справ та іншої офіційної документації за спеціалізованими питальниками, узагальнення та групування отриманих результатів; анкетний метод та види анкет; інтерв'ю, види та процедура інтерв'ювання; експертні оцінки; метод спостереження, види, специфіка застосування у кримінологічних дослідженнях; використання логіко-математичних і психологічних методів для вивчення злочинності, особи злочинця, причин і умов злочинності та запобігання їй; експеримент у кримінології, вимоги та межі його проведення.

Поняття “програма” та “етапи кримінологічного дослідження”, оцінка надійності отриманих результатів.

3. Історія кримінології

Виникнення кримінології як науки, основні етапи її розвитку. Кримінологічні ідеї у світових філософських і політологічних ученнях. Три етапи розвитку кримінології, їх періодизація. Класичний період, значення праць Ч. Беккарія, І. Бентама, Дж. Говарда для розвитку кримінологічних ідей. Особливості антропологічної школи та основні положення праць Ч. Ломброзо, розвиток біосоціальних концепцій у ХХ та ХХІ ст. Соціологічний напрямок, основні положення теорій, розроблених Е. Дюркгеймом, Е. Феррі, Г. Тардом, М.Гернетом, Д. Дрилем, С. Позншиєвим та ін. Соціологічні теорії американських учених ХХ ст.

Етапи формування кримінології за радянських часів. Відродження кримінології на початку 60-х рр. Кримінологічні установи в СРСР. Стан сучасної кримінології в Україні та зарубіжних країнах. Концепція розвитку кримінологічної науки в Україні на початку ХХІ ст.

Міжнародні кримінологічні науково-дослідні установи. Конгреси ООН із запобігання злочинності та кримінальної юстиції.

4. Злочинність та її вимірювання

Поняття “злочинність” та її вимірювання. Загальна характеристика злочинності як соціально-правового явища, її відмінні риси та ознаки. Основні кількісно-якісні вимірювання злочинності: рівень, коефіцієнти, структура, динаміка. Їх поняття та визначення. Соціальні та правові явища, які впливають на рівень та динаміку злочинності. Географія, характер, ціна злочинності. Пряма та непряма шкода від злочинності. Поняття, види, негативні наслідки латентної злочинності. Засоби виявлення латентної злочинності.

Характеристика сучасної злочинності у світі та в Україні, тенденції її розвитку.

5. Детермінація злочинності

Поняття “кримінологічна детермінація”. Взаємозв’язок злочинності з різними соціальними явищами та процесами. Класифікація детермінантів злочинності, критерії класифікації (за механізмом впливу на злочинність, за рівнем, змістом, природою та ін.). Детермінанти злочинності: економічні, соціальні, суспільно-психологічні, політичні, організаційно-управлінські та інші соціальні явища і процеси. Теоретичні проблеми детермінації сучасної злочинності в Україні. “Фонові явища” (алкоголізм, наркоманія, проституція, насильство в сім’ї, безпритульність тощо) та їх роль у детермінації злочинності.

6. Особистість злочинця

Поняття “особистість злочинця”. Характеристика основних підходів до цієї проблеми сучасних кримінологів (І. М. Даншин, А. Ф. Зелінський, О. М. Костенко). Соціально-демографічна, кримінально-правова, особистісно-рольова, морально-психологічна структура особистості злочинця. Соціальне та біологічне в особистості злочинця, їх співвідношення. Процес становлення особистості злочинця. Його антисоціальна спрямованість і кримінальна мотивація поведінки. Роль виховання,

оточуючого середовища, психічних аномалій в її формуванні. Типологія злочинців за критеріями антисуспільної спрямованості особистості та ступенем глибини цієї спрямованості. Наукове та практичне значення вивчення особистості злочинця. Критичний аналіз основних зарубіжних та вітчизняних концепцій щодо особистості злочинця.

7. Причини і умови окремого (одиночного) злочину

Поняття “причини вчинення злочину”. Шляхи засвоєння особою антисуспільних поглядів, звичок і настанов. Інститути соціалізації людей та їх недоліки. Поняття “умови вчинення злочину”. Класифікація умов. Поняття “конкретна життєва ситуація,” її види і значення у вчиненні злочину. Привід та його роль у вчиненні злочину. Механізм злочинної поведінки. Кримінологічна віктимологія – вчення про жертву злочину та її поведінку. Поняття “віктимізація”, “віктимність”, “віктимологічна ситуація”. Стан віктимологічних досліджень в Україні.

8. Запобігання злочинності

Поняття “запобігання злочинності”. Загальносоціальне, спеціально-кримінологічне та індивідуальне запобігання злочинності й окремим злочинам. Основні вимоги до запобіжних заходів. Класифікація запобіжних заходів та їх загальна характеристика. Методи запобіжного впливу, їх класифікація. Об’єкт запобіжного впливу та його основні властивості (криміногенність, динамічність, латентність та ін.). Суб’єкти запобігання злочинності. Правове, наукове, інформаційне та інше ресурсне забезпечення запобігання злочинності в Україні. Координація запобіжної діяльності, її форми та суб’єкти. Кримінологічна політика в Україні. Комплексні програми запобігання злочинності в Україні, їх характеристика і значення.

Запобігання злочинності органами місцевого самоврядування. Основні напрями запобіжної діяльності правоохоронних органів. Органи загального і господарського управління та контролю як суб’єкти запобігання. Їх завдання і функції. Роль

трудоу колективів, громадськості і громадян у запобіганні злочинам.

9. Кримінологічне прогнозування, планування і програмування заходів запобігання злочинності

Поняття, завдання і види кримінологічного прогнозування. Методи кримінологічного прогнозування. Методи екстраполяції й експертних оцінок. Прогнозування індивідуальної злочинної поведінки.

Поняття, завдання і види кримінологічного планування. Органи по плануванню заходів боротьби зі злочинністю. Види планів та форма контролю за їх виконанням. Особливості кримінологічного планування на окремому об'єкті і в районі. Програмування заходів протидії злочинності. Загальнодержавні та регіональні цільові програми протидії злочинності.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

10. Насильницька злочинність проти життя та здоров'я особи та запобігання їй

Кримінологічна характеристика насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи. Основні кримінологічні риси осіб, які вчиняють насильницькі злочини. Детермінація насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи. Запобігання насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи. Значення профілактики побутових конфліктів.

11. Злочини проти волі, честі та гідності особи та запобігання їм

Кримінологічна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи (торгівля людьми, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, експлуатація дітей). Детермінація злочинів проти волі, честі та гідності особи. Запобігання злочинності проти волі, честі та гідності особи.

12. Статеві злочини та запобігання їм

Загальна кримінологічна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. Зґвалтування як найбільш поширений злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості. Особа злочинця-гвалтівника. Причини й умови зазначених злочинів та основні напрями запобігання їм.

13. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти власності

Рівень, структура, динаміка, географія, топографія, латентність, “ціна” корисливих (ненасильницьких) і корисливих насильницьких злочинів проти власності. Кримінологічні особливості вчинення злочинів проти власності на організованій і професійній основі. Роль ситуативних чинників та віктимної

поведінки потерпілих у механізмі вчинення злочинів проти власності. Особа крадія, шахрая, грабіжника, розбійника, бандита, вимагача. Детермінація злочинів проти власності. Запобігання злочинам проти власності.

14. Економічна злочинність та запобігання їй

Поняття, ознаки і види економічної злочинності. Кримінологічна характеристика економічної злочинності (кількісно-якісні показники, характеристика особистості економічного злочинця). Проблеми латентності даного виду злочинності. Детермінація економічної злочинності. Загальносоціальне і спеціально-кримінологічне запобігання економічній злочинності.

15. Екологічна злочинність та запобігання їй

Кримінологічна характеристика екологічної злочинності (кількісно-якісні показники, характеристика особистості злочинця). Детермінація екологічної злочинності. Специфіка запобігання екологічним злочинам.

16. Злочини у сфері використання ЕОМ, систем комп'ютерних мереж і мереж електров'язку

Поняття та кримінологічна характеристика кіберзлочинності. Детермінація вчинення кіберзлочинів. Запобігання кіберзлочинності.

17. Злочини проти громадської безпеки та запобігання їм

Загальна кримінологічна характеристика злочинності проти громадської безпеки. Бандитизм: кримінально-правові та кримінологічні кількісно-якісні показники. Типологія банд. Особа злочинця – лідера банди і рядових злочинців – членів банди. Детермінація організації і діяльності банд в Україні. Запобігання бандитизму.

18. Наркозлочинність та запобігання їй

Кримінологічна характеристика наркозлочинності (рівень, структура, динаміка, географія, “ціна”). Організований наркобізнес. Особа наркозлочинця. Детермінація вчинення наркозлочинів. Стратегічні напрями запобігання злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

19. Злочини у сфері службової діяльності та запобігання їм

Кримінологічна характеристика злочинів у сфері службової діяльності. Особливості оцінки їх рівня з урахуванням латентності. Особистість злочинця, основні риси. Детермінація злочинів у сфері службової діяльності в сучасній Україні. Запобігання злочинам у сфері службової діяльності.

20. Злочинність у місцях позбавлення волі та запобігання їй

Поняття і кримінологічна характеристика злочинності у місцях позбавлення волі. Специфіка особи злочинця, що вчинює злочини у місцях позбавлення волі. Криміногенні явища злочинності у місцях позбавлення волі. Роль кримінальної субкультури у детермінації злочинності в місцях позбавлення волі. Запобігання злочинності в місцях позбавлення волі.

21. Організована злочинність та запобігання їй

Організована злочинність як глобальна і національна проблема, її небезпечність. Визначення, ознаки організованої злочинності. Кримінологічна характеристика організованої злочинності в Україні (кількісно-якісні показники, характеристика особистості організованого злочинця). Детермінація організованої злочинності в Україні. Заходи запобігання та протидії організованій злочинності. Міжнародне співробітництво у сфері

контролю організованої злочинності, досвід зарубіжних країн в означеній сфері.

22. Злочинність неповнолітніх і молоді та запобігання їй

Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх (кількісно-якісні показники, характеристика особистості неповнолітнього злочинця). Детермінація злочинності неповнолітніх. Роль умов життя і виховання, неформальних об'єднань, антисуспільної поведінки дорослих, дозвільних груп, а також ЗМІ у механізмі окремого злочину, вчиненого неповнолітнім. Запобігання злочинності неповнолітніх. Проблеми впровадження ювенальної юстиції в Україні.

Особливості злочинності, особистості, детермінації злочинів, які вчинюють особи молодого віку. Основні форми і методи запобіжної роботи серед цієї категорії правопорушників.

23. Злочинність жінок та запобігання їй

Кримінологічна характеристика злочинності жінок. Особа жінки-злочинця, специфіка формування. Криміногенні явища, що детермінують злочинність жінок. Особливості загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання злочинності жінок.

24. Рецидивна злочинність та запобігання їй

Поняття і кримінологічна характеристика рецидивної злочинності (рівень, структура, динаміка, географія). Поняття “злочинна кар'єра рецидивіста” та її характерні риси. Особа злочинця-рецидивіста. Типологія рецидивістів. Детермінація рецидивної злочинності. Загальносоціальне та спеціально-кримінологічне запобігання рецидивній злочинності.

25. Професійна злочинність та запобігання їй

Поняття і визначення професійної злочинності. Кримінологічна характеристика професійної злочинності. Основні кримінологічні риси особистості злочинця-професіонала. Детермінація професійної злочинності. Роль кримінальної субкультури у відтворенні професійної злочинності. Загальносоціальне та спеціально-кримінологічне запобігання професійній злочинності.

26. Злочини, вчинені з необережності, та запобігання їм

Рівень, структура і динаміка необережних злочинів. Причини й умови необережних злочинів. Специфіка взаємозв'язку особи і ситуації в необережних злочинах.

Кримінологічна характеристика дорожньо-транспортних злочинів. Соціально-психологічні і моральні особливості особи необережного злочинця. Аварійні ситуації і роль інших, крім водіїв, учасників руху у їх створенні. Детермінація злочинних порушень правил експлуатації транспорту. Запобігання дорожньо-транспортним злочинам.

Основні кількісно-якісні показники злочинних порушень правил охорони праці і техніки безпеки. Особа злочинця даних злочинів. Особливості кримінологічної характеристики потерпілих, дії яких створили або сприяли вчиненню злочину і настанню тяжких наслідків. Детермінація порушень правил охорони праці і техніки безпеки. Мотиви порушень. Запобігання злочинним порушенням правил охорони праці і техніки безпеки. Специфіка запобіжних заходів.

27. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) та запобігання їм

Поняття військових злочинів та їх кримінологічна характеристика. Особа злочинця, яка вчинила військовий злочин. Детермінація військових злочинів. Запобігання військовим злочинам.

28. Корупційна злочинність, основні напрями запобігання і протидії

Визначення корупції як соціального явища, види корупційних проявів. Кримінологічна характеристика корупційних правопорушень, проблеми латентності, засоби виявлення. Детермінація сучасної корупції в Україні. Законодавство у сфері запобігання і протидії корупції, практичні заходи запобігання і протидії. Роль громадських організацій у зменшенні рівня корупції в Україні. Міжнародно-правові документи у сфері контролю корупції.

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т е м а 1. Поняття, предмет та система кримінології. Історія розвитку кримінології

(Для самостійного вивчення)

1. Поняття науки кримінології.
2. Предмет науки кримінології в сучасному розумінні.
3. Історія розвитку кримінології: основні кримінологічні вчення.

Т е м а 2. Поняття, ознаки та визначення злочинності. Тенденції розвитку в Україні. Латентна злочинність

Питання для обговорення

1. Поняття, ознаки і визначення злочинності.
2. Співвідношення між злочинністю, окремими видами (групами) злочинів і конкретним злочином.
3. Кількісні показники злочинності: рівень злочинності, рівень судимості, коефіцієнти, ціна злочинності.
4. Якісні показники злочинності: її структура, географія, екологія і топографія.
5. Кількісно-якісні показники злочинності – стан, динаміка, характер.
6. Латентна злочинність: поняття, різновиди, негативні наслідки, засоби її виявлення.
7. Загальна характеристика злочинності та її тенденції в сучасній Україні.

З а в д а н н я

1. Населення П. обл. складає 2,5 млн чол., із них осіб, які не досягли 14-річного віку, – 700 тис. Протягом року на території цієї області було зареєстровано 1 850 злочинів, учинених 2 010 злочинцями.

У сусідній Х. обл. мешкає 3,1 млн чол., із них молодше 14-річного віку – 800 тис. За цей же час у Х. обл. 2300 злочинців скоїли 2 180 злочинів.

Визначте коефіцієнти злочинної інтенсивності і злочинної активності в цих двох областях у розрахунку на 10 тис. і 100 тис. населення. Дайте характеристику рівня злочинності у П. і Х. областях.

2. За рік у країні було зареєстровано 540 тис. злочинів, скоєних 250 тис. злочинцями. Суб'єктами 33 тис. злочинів були жінки; 32 тис. – неповнолітні; ніде не працювали і не навчалися 87 тис. чол. Серед загальної кількості злочинів 340 тис. – корисливі (ненасильницькі); 21,5 тис. – насильницькі; 39 тис. – корисливі насильницькі. Також серед зафіксованих 66 тис. – групові злочини; 46 тис. – рецидивні; 145,5 тис. – тяжкі та особливо тяжкі; 361 тис. – середньої тяжкості, 31 тис. – невеликої тяжкості. У містах було вчинено 376,6 тис., у сільській місцевості – 121,6 тис. злочинів, а також у сфері економіки – 39,9 тис. Кількість нерозкритих злочинів складає 226,4 тис.

На основі наведених даних визначте структуру злочинності за соціально-демографічними, кримінально-правовими і кримінологічними показниками та її характер. Які тенденції злочинності простежуються при аналізі її структури за цими даними?

3. У т а б л и ц і 1 (с. 20) наведена кількість злочинів, зареєстрованих в Україні за 18 років.

Табл. 1.

Роки	Кількість злочинів, тис.	Роки	Кількість злочинів, тис.
1991	405,5	2000	553,6
1992	480,4	2001	503,6
1993	539,3	2002	450,6
1994	572,2	2003	556,3
1995	641,9	2004	520,1
1996	617,3	2005	485,7
1997	589,2	2006	420,9
1998	575,9	2007	401,3
1999	545,4	2008	384,4
2009	434,7	2010	501,0
2011	515,8	–	–

Розрахуйте абсолютні зміни (зростання, зниження) злочинності в Україні за базовим і ланцюговим методами.

4. У кримінальній статистичній звітності району не знайшли відображення такі злочини:

прораб С. украв і продав приватним особам будівельні матеріали на суму 15 000 грн. Ці матеріали шляхом ретельної підробки були оформлені як використані на ряді збудованих об'єктів. Поточними перевірками крадіжку було виявлено;

у нетверезому стані П. учинив сварку в робітничому ґуртожитку, побив молодого робітника Ш., заподіявши йому тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості. Ні потерпілий, ні його товариш, який був присутній при цьому, боячись розправи з боку П., не повідомили нікому про те, що трапилось;

група шулерів виграла у кількох громадян 1 000 грн. Згодом, через три тижні, під час затримання і обшуку у винних було вилучено 2 500 грн. На допитах винні показали, що вони вигравали гроші за допомогою шахрайських засобів. У свою чергу потерпілі заявили, що вони поводили себе необережно, азартно, часом даремно ризикували, одразу не усвідомили, що стали жертвами шахрайства. Через це своєчасно не повідомили про факт злочину;

невідомі особи викрали мотоцикл ІЖ-Юпітер-5 у Д. Розглянувши заяву потерпілого, слідчий виніс постанову про відмову в порушенні кримінальної справи на тій підставі, що мотоцикл довгий час експлуатувався, на даний момент знаходиться в поганому технічному стані, для власника не має значної цінності.

До якого різновиду латентної злочинності належить кожен із цих злочинів?

5. Використовуючи дані, наведені в табл. 1 (с. 20), обчисліть темп зростання (зниження) і темп приросту (зниження) злочинності відносно 1991 р.

6. На основі даних, наведених у табл. 1, побудуйте статистичний графік динаміки злочинності в Україні. Охарактеризуйте тенденції розвитку злочинності у країні за цей період.

7. У 2011. в Україні було виявлено і зареєстровано 225 517 злочинців, серед них 13654 – неповнолітні; 30489 – жінки; 128646 – працездатні, які не працювали і не навчалися; 38274 – безробітні; 102694 – ті, що раніше вчинили злочин; 2651 – іноземні громадяни; 37368 – особи у стані алкогольного сп'яніння.

Побудуйте й охарактеризуйте соціально-демографічну та кримінально-правову структури злочинців за цими даними.

8. У М. обл. була зареєстрована така кількість звалтувань: січень – 8; лютий – 9; березень – 15; квітень – 16; травень – 22; липень – 15; червень – 13; серпень – 11; вересень – 22; жовтень – 11; листопад – 13; грудень – 9.

Дайте характеристику сезонних коливань цього виду злочину. Які, на вашу думку, чинники впливають на сезонні коливання цього злочину?

9. В один із років в Україні було викрито 309 808 осіб, які вчинили злочини. До кримінальної відповідальності притягнуто 143 949 осіб, звільнено від кримінальної відповідальності 62 011. Суд розглянув справи щодо 129 910 осіб, було засуджено

120 222; до позбавлення волі – 40 950; до виправних робіт – 25 978; умовно – 18 054; до інших покарань – 47 640; стосовно 8 126 осіб кримінальні справи припинено.

За наведеними даними розрахуйте питому вагу рівня судимості й дайте йому кримінологічну характеристику.

10. У 1996 р. в Україні до позбавлення волі було засуджено 35 947 чол., у 1997 р. – 35 055; 1998 р. – 83 396; 1999 р. – 86 437; 2000 р. – 85 233; 2001 р. – 80 765; 2004 р. – 70 438; 2009 р. – 61 168; 2010 р. – 61 103; 2011 р. – 54 224 чол.

Скільки в середньому кожного року було засуджених до позбавлення волі?

11. Назвіть і дайте характеристику соціально-економічним і правовим факторам, що впливають на динаміку злочинності.

Які, на вашу думку, чинники впливають на динаміку злочинності в Україні?

12. У т а б л и ц і 2 показана кількість осіб, що вчинили злочини в Україні за період 1992 – 2011 рр.

Т а б л . 2

Роки	Кількість злочинів, тис.	Роки	Кількість злочинів, тис.
1992	207 326	1999	316 995
1993	242 363	2000	309 057
1994	269 599	2001	284 724
1995	340 421	2002	270 307
1996	387 360	2003	259 721
1997	337 908	2004	260 702
1998	330 067	2005	301 295
2006	268 231	2010	500 902
2007	214 093	2011	515 833
2008	207 740	–	–
2009	434 678	–	–

Визначте методом укрупнення інтервалів (інтервал – 5 років) і ковзної середньої загальну тенденцію злочинності в Україні за цей період.

13. Чи всі наведені дані можна вважати основними рисами сучасної злочинності в Україні (т а к, н і): а) тенденція до неухильного зростання злочинності; б) наявність організованої злочинності; в) дуже незначна питома вага у структурі злочинності тяжких і особливо тяжких злочинів; г) невеликий відсоток осіб, які вчинили злочини у стані алкогольного сп'яніння; г) зменшення числа і ступеня суспільної небезпеки злочинів, що вчиняються у групі та рецидивістами; г) істотне зростання жіночої злочинності; д) певне зростання необережних злочинів; е) зниження побутових злочинів (суспільно небезпечних дій на ґрунті сімейно-побутових конфліктів); є) стабілізація крадіжок приватного майна громадян; ж) зростання економічної злочинності; з) низька латентність злочинів.

Т е м а 3. Причини й умови злочинності, окремого злочину. Механізм індивідуальної злочинної поведінки. Конкретна життєва ситуація і її роль у вчиненні конкретного злочину. Віктимологія

(Для самостійного вивчення)

1. Загальні питання детермінації індивідуальної злочинної поведінки.
2. Безпосередні причини вчинення конкретного злочину.
3. Умови, що сприяють учиненню конкретного злочину.
4. Конкретна криміногенна життєва ситуація: поняття, різновиди, значення. Привід і зачіпка до вчинення злочину.
5. Взаємозв'язок між причинами, умовами і конкретною життєвою ситуацією в механізмі злочинної поведінки.
6. Роль віктимної поведінки потерпілих у механізмі вчинення конкретного злочину.

З а в д а н н я

14. За крадіжку К. було засуджено. На попередньому слідстві й у судовому засіданні виявлено, що К. ріс і виховувався

в несприятливому середовищі. Батько К. залишив дружину і трирічну дитину. Мати вела аморальний спосіб життя, досить часто вдома розпивала зі сторонніми спиртні напої, вихованням сина не займалась. Незабаром її було засуджено за крадіжку. Хлопчик жив у бабусі. У школі він вчився погано, двічі залишався на другий рік. Пізніше його направили до профтехучилища. Свій вільний час проводив на вулиці зі старшими за віком хлопцями, почав пиячити, грати в азартні ігри. Для цього були потрібні гроші. Він позичив у “друзів” значну суму. Невдовзі вони зажадали повернення боргу. І К. вирішив скоїти крадіжку. Суд кваліфікував його дії за ч. 3 ст. 185 КК України (крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому).

Назвіть причини вчиненого К. злочину? Які обставини його особистого життя сформували схильність до злочинної поведінки?

15. Голова правління господарського товариства на неодноразові домагання Б. ввести його до складу учасників товариства і членів правління без згоди на те інших учасників неодмінно відмовляв йому. Протягом трьох місяців Б. погрожував голові правління розправою. Про цей факт останній сигналізував до органів міліції. Однак ніяких попереджувальних заходів із цього приводу не було прийнято.

Одного разу Б. зайшов до кабінету голови, зачинив двері, поклав на стіл пістолет і заявив: “Або моє прохання буде задоволено, або ти звідси живим не вийдеш”. Голова правління намагався викликати охоронця, але комутатор було вимкнено. Тоді він спробував заволодіти пістолетом. Виникла бійка, у ході якої вимагач вистрілив і смертельно поранив голову правління. Почувши постріл, прибігли охоронці й затримали злочинця.

У ході попереднього слідства і судового розгляду було встановлено: Б. раніше був двічі судимий за вимагання. Після умовно-дострокового звільнення над ним був встановлений адміністративний нагляд, правила якого він неодноразово порушував. Займався придбанням і зберіганням вогнепальної зброї.

За місяць до вбивства голови правління Б. телефонував

його дружині й погрожував зробити її вдовою, наполягаючи вплинути на свого чоловіка. Органи міліції її заяву з цього приводу залишили також без уваги.

Які причини та умови сприяли вчиненню даного злочину?

16. Неповнолітній Є. вчинив передбачене ч.4 ст. 296 КК України хуліганство із застосуванням холодної зброї (ножа).

До вчинення злочину він працював слюсарем на заводі. До роботи ставився недбало, з'являвся в нетверезому стані, з товаришами по роботі був неввічливим, у громадських місцях поводився розбещено і цинічно. Керівництво цеху не реагувало на непристойну поведінку Є. На своєму робочому місці він виготовив ніж.

Злочин було вчинено в літньому парку культури, де проводилися дискотеки для молоді. Ці заходи супроводжувались колективною пиятикою. Патрулювання нарядів міліції у парку було неналежним.

Допит сусідів Є. показав, що він часто конфліктував у сім'ї, затівав п'яні дебоші у дворі будинку, де мешкав, погано впливав на підлітків – мешканців цього і сусідніх будинків.

На основі наведених даних складіть проект подання слідчого або окремої ухвали суду. До яких органів слід подати ці документи?

17. Дев'ятнадцятирічний П., звільнившись з місць позбавлення волі, де відбував покарання за крадіжку, протягом року ніде не працював, жив, за його словами, на “кишенькові” гроші, що давала йому мати – продавець винного відділу магазину. Інколи його не було вдома по декілька днів. Мати заявляла, що не могла позитивно впливати на сина, котрий зовсім її не слухав. Батько зловживав спиртними напоями, іноді разом із сином.

Призову до армії П. не підлягав: за висновком медичної комісії він страждав психічним розладом.

Через деякий час П. залучив до злочинної діяльності неповнолітніх Ч. і К., мешканців сусіднього під'їзду. Разом вони вчинили шість крадіжок майна з магазинів району на загальну

суму 30 тис. грн, їх затримали. Було порушено кримінальну справу.

Слідством установлені такі факти:

– П. перебував на обліку у районного психіатра як хворий, що потребує регулярного обстеження, яке не було зроблено за останні три роки жодного разу;

– після відбуття строку покарання адміністративний нагляд над ним не був запроваджений, хоча адміністрація установи виконання відбування покарання характеризувала його вкрай негативно;

– школярі Ч. і К. навчалися в одному класі. Були серед відстаючих і недисциплінованих учнів. Вечорами збиралися в під'їзді, де жив П., останній багато і з захопленням розповідав про злочинний світ. Тут же вони іноді пиячили, не розходились до пізньої ночі. Неодноразово хлопці з цієї компанії пропонували мешканцям дому речі та продукти за низькими цінами, про що останні в міліцію не заявляли, вважаючи, що це не їхня справа;

– до дільничного інспектора міліції доходили чутки про негативну поведінку компанії П., але ніяких заходів ним вжито не було;

– у школі, де навчались звинувачені неповнолітні, класне керівництво здійснювалося формально. Індивідуальна робота з учнями носила поверхневий характер. Проте директор школи все ж повідомив райвідділ міліції про непристойну поведінку Ч. і К. і попросив викликати їх разом із батьками для бесіди, але така зустріч не відбулась;

– сім'ї Ч. і К. зовні благополучні. Батьки були перевантажені роботою і належної уваги дітям не приділяли, вважаючи їх поведінку нормальною;

– за даними статистики за останні три роки в районі спостерігалось помітне зростання рівня злочинності, у тому числі й серед неповнолітніх. Як реагували на цей факт правоохоронні органи, у матеріалах справи не відображено.

Визначте причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув П., Ч. і К. до вчинення зазначеного злочину.

18. За згвалтування Н. притягнуто до кримінальної відповідальності.

Потерпіла у своїй заяві, а потім під час допиту у слідчого повідомила, що познайомилася з Н. у престижному кафе. Там вони вдвох танцювали та вечеряли. Потім він запропонував їй піти до нього додому. За словами потерпілої, хлопець справляв “гарне враження”. У його квартирі вони дивилися програми по телевізору з “пікантними сюжетами”. Потім господар, застосовуючи фізичну силу, згвалтував її.

Як слід розглядати необачну, легковажну поведінку потерпілої при вчиненні злочину Н. ?

Тема 4. Особа злочинця. Основні кримінологічні риси особи злочинця. Типологія злочинців

Питання для обговорення

1. Поняття та визначення особи злочинця.
2. Формування специфічних рис осіб, які вчиняють суспільно небезпечні діяння.
3. Рівні кримінологічного вивчення особи злочинця.
4. Структура особи злочинця (соціально-демографічні, особисто-рольові, морально-психологічні, кримінально-правові риси).
5. Соціальне і біологічне в структурі особи злочинця.
6. Типологія злочинців.

З а в д а н н я

19. Маючи високу кваліфікацію механіка, Ф. довго не затримувався на одному місці роботи (його неодноразово звільняли за численні прогули), бо вів безладний спосіб життя: систематично пиячив, внаслідок чого був визнаний хронічним алкоголіком; непристойно поведився у громадських місцях. Дружина і неповнолітній син залишили його, оскільки він постійно

конфліктував, ображав їх, продавав спільне майно з метою придбання спиртного. Також Ф. підозрювався в розкраданні продуктів із магазину, але справу було припинено за недоведеністю.

Одного разу Ф. на подвір'ї свого будинку в нетверезому стані вчинив правопорушення, брудно лаявся, чіплявся до мешканців будинку, ображав їх. У зв'язку з цим його затримала міліція. Згідно зі ст.173 Кодексу України про адміністративні правопорушення Ф. притягнуто до відповідальності за дрібне хуліганство.

Чи можна вважати Ф. злочинцем? Обґрунтуйте свою позицію. Дайте визначення особи злочинця.

20. Які з наведених нижче ознак і властивостей особи злочинця належать до соціально-демографічних, особистісно-рольових, морально-психологічних і кримінально-правових: ухилення від виконання своїх службових обов'язків; освіта; правовий нігілізм; потреби, інтереси індивіда, мотивація поведінки; наявність колишньої судимості; навмисна вина; каяття у вчиненому злочині; стать і вік особи; жорстокість; соціальний статус, який обумовлює злочинну поведінку (наприклад, особа – член злочинної групи); сімейний стан; вид вчиненого злочину; особливості вольової й емоційної сфери.

Завдання виконується письмово.

21. Ознайомтесь із наведеними фабулами кримінальних справ.

А. З 11 років П. почав тікати з дому, займався крадіжками продуктів і речей із магазинів. У зв'язку з цим перебував на профілактичному обліку в міліції. У 14 років його було притягнуто до кримінальної відповідальності за квартирну крадіжку. У перший же місяць після звільнення з колонії разом з Н., з яким познайомився під час відбування покарання, вчинив грабіж (ч.2 ст.186 Кримінального кодексу України (*далі* – КК України), за що був засуджений до шести років позбавлення волі. Відбувши покарання, влаштувався працювати на завод. В один із робочих днів П. у відповідь на справедливе зауваження бригадира наніс останньому тяжке тілесне ушкодження. Суд

визнав його винним у злочині, передбаченому ч. 1 ст. 121 КК України, і призначив покарання у вигляді позбавлення волі строком на вісім років. У колонії він порушував режим, ухилявся від праці, брав участь у бійках з іншими засудженими, які стали на шлях виправлення.

Б. Убивши свою дружину, Д. розчленував труп, склав у валізу і вийшов із дому. На вулиці його затримали працівники міліції. Слідством було встановлено, що Д. неодноразово судимий за хуліганство, грабіж і розбій.

В. Мати трьох дітей М., працюючи в ательє з пошиву жіночого одягу, одного разу під час примірки помітила, що замовниця вийшла з примірочної, залишивши там сумку. Скориставшись цим, М. викрала гаманець із грошима. На роботі вона характеризувалася позитивно, користувалася повагою у співробітників. Факт вчинення злочину пояснила тим, що хотіла пошити сукню своїй донці до випускного балу у школі, а грошей не мала.

Г. Колишній спортсмен (штангіст) Ж., побачивши, що двоє хлопців пристають до дівчини, зробив їм декілька зауважень і зажадав, щоб вони припинили свої неправомірні дії. На що останні нецензурно відповіли, а своїх дій не припинили. Тоді Ж. ударив одного з них в обличчя, той упав і вдарився головою об стіну будинку, а на другий день помер у лікарні від отриманих тілесних ушкоджень. За місцем роботи і в побуті Ж. характеризувався позитивно, ніяких порушень громадського порядку не допускав і до відповідальності не притягався. Був законослухняним громадянином.

Використовуючи кримінологічну типологію, визначте тип особи злочинця, відповідь обґрунтуйте.

Тема 5. Запобігання злочинності (поняття, види, принципи та класифікація запобіжних заходів). Загальносоціальне і спеціально-кримінологічне запобігання злочинності. Індивідуальне запобігання злочинів. Віктимологічна профілактика

Питання для обговорення

1. Поняття, визначення, цілі запобігання злочинності за Конституцією України.
2. Загальносоціальне і спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, їх структура і загальна характеристика. Індивідуальне запобігання злочинності.
3. Об'єкт запобігання злочинності, його поняття, власливості та класифікація.
4. Методи спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.
5. Суб'єкти діяльності по запобіганню злочинності. Міжнародні кримінологічні організації. Кримінологічні установи розвинутих зарубіжних країн.
6. Основні вимоги щодо заходів запобігання злочинності.
7. Науково-інформаційне, правове та інше ресурсне забезпечення спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.
8. Віктимологічні аспекти запобігання злочинності.
9. Система запобігання злочинності в зарубіжних країнах.
10. Кримінологічне прогнозування та планування боротьби зі злочинністю.

З а в д а н н я

22. У відомому трактаті “Про дух законів” Ш. Монтеск’є обґрунтовував думку, що мудрий законодавець не стільки дбає про покарання за злочини, скільки про їх запобігання і робить це шляхом поліпшення моральності суспільства.

Ч. Беккарія у роботі “Про злочини й покарання” впевнено зазначав, що основним засобом попередження злочинності є вдосконалення виховання – цього самого важкого, але й самого надійного засобу запобігання злочинів. Сім’я і держава, на його думку, повинні виступати як єдина виховна система.

Про який різновид запобігання злочинності йде мова? Прокоментуйте ці вислови з огляду на загальносоціальне запобігання злочинності.

23. Стаття 27 Конституції України проголошує: “Кожна людина має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань”.

Назвіть основні кримінологічні напрями захисту цих прав людини.

24. Про який різновид запобіжної діяльності йдеться в наведених нижче випадках залежно від стадій розвитку злочинних посягань і можливості усунення криміногенних явищ:

– працівники районного відділу внутрішніх справ, довідавшись про можливість розкрадання державного майна в особливо великих розмірах, затримали групу злочинців, які зробили замах на вчинення цього злочину;

– робітник механічного заводу К. був засуджений за систематичне розкрадання матеріальних цінностей, які вивозив із території заводу, використовуючи залізничний порожняк. Органи попереднього слідства внесли до адміністрації заводу подання, в якому зазначили необхідність старанного догляду порожняка перед виїздом з території заводу з метою недопущення розкрадання запасних частин;

– робітники автозаводу Ф. і П. вирішили вкрати дев’ять коліс та акумуляторну батарею й домовилися вивезти це на автомобілі З., якого збиралися схилити до вчинення злочину. Про намір стало відомо робітникам служби захисту економіки від злочинних посягань РВВС. До міліції Ф., П., З. викликали

для пояснення;

– безробітний М. з метою виготовлення і збуту в великих розмірах фальшивих грошей установив у себе вдома спеціальний прилад і поліграфічне обладнання, придбав гравірувальний інструмент, цинк, фарби, спеціальний папір та ін. На цій стадії учинення злочину його було затримано і засуджено до позбавлення волі;

– у портфелі учня 10-го класу Н. був виявлений щоденник, де йшлося про те, що він має намір украсти з шкільного тиру пістолет Марголіна і використати його для розбійних нападів. Працівники карного розшуку РВВС вилучили пістолет з тиру. Дізнавшись про це, Н. відмовився від продовження злочинної діяльності;

– заздалегідь Д. і М. домовились викрасти з міського музею картину відомого художника, яку збиралися продати за кордоном. Злочинці були затримані.

Обґрунтуйте свою відповідь.

25. Підсумки проведеного інтерв'ю зі ста керівниками господарських органів і громадських організацій з питань запобігання корисливим злочинам у системі агропромислового комплексу показали, що серед негативних явищ, які сприяють їх учиненню, значну роль відіграють такі обставини: помилки у підборі кадрів – 3%; недоліки обліку й контролю за матеріальними цінностями – 15%; нерациональне використання відходів – 2%; недбайливе використання автотранспорту – 2,5%; недоліки контрольно-ревізійної роботи – 30%; недоліки організаційно-технічного забезпечення охорони державного та колективного майна – 68%; слаба ефективність роботи правоохоронних органів – 7%; інші обставини – 6%.

Назвіть найбільш криміногенні об'єкти, які породжують і сприяють корисливим злочинам у системі агропромислового комплексу, відповідь обґрунтуйте. Які методи запобіжного впливу можуть бути використані?

26. Вирішальну роль у безпосередньому формуванні особи неповнолітніх, які в певних ситуаціях можуть учинити

злочин, відіграють такі криміногенні обставини: негативний вплив сім'ї або оточуючого середовища; підбурення з боку дорослих злочинців; тривала відсутність певних занять у неповнолітніх, які залишили навчання; бездоглядність; недоліки навчально-виховної роботи, організації працевлаштування і виховання в трудових колективах, в організації дозвілля, правового виховання, діяльності правоохоронних органів тощо.

Відомо, що початок злочинного шляху підлітків зазвичай зумовлюється одночасною чи послідовною дією криміногенного набору з трьох – п'яти криміногенних об'єктів.

Складіть ці криміногенні набори.

27. У ході вивчення кримінальних справ щодо навмисних убивств і тяжких тілесних ушкоджень встановлено тісний взаємозв'язок між цими злочинами і двома різновидами конкретної життєвої ситуації: а) одноразовий конфлікт злочинця зі знайомими, родичами, подружжям, членами сім'ї (47 і 35% відповідно); б) стала криміногенна ситуація, що характеризується високим напруженням міжособистих відносин (68 і 42% відповідно), пов'язаних з алкоголізацією особи злочинця, попередньою судимістю, віктимною поведінкою потерпілих, невтручанням органів влади і правоохоронних органів та ін.

Які заходи ви запропонували б для розробки комплексу перспективних заходів запобігання навмисних убивств і тяжких тілесних ушкоджень?

28. За даними дослідження така криміногенна властивість особи, як алкогольне сп'яніння, досить висока серед убивць і осіб, що вчинили тяжке тілесне ушкодження (77 і 70% відповідно).

Який якісний показник криміногенності особи наведений у даному прикладі? Які ще кількісно-якісні показники криміногенного об'єкта ви знаєте?

29. *Визначте суб'єкти, для яких запобігання злочинності є:*

- основною або однією з основних функцій;
- однією з функцій у межах організаційно-управлінської

діяльності;

- однією з функцій у межах правоохоронної діяльності;
- однією з функцій у межах державного управління та іншої загальносоціальної діяльності або її супутнім наслідком;
- неформальною реалізацією громадського обов'язку.

30. До системи суб'єктів запобігання злочинності у великому місті було включено й такі органи, установи та організації, як міські лікарні, друкарні, управління оперативної інформації міліції, органи реєстрації актів громадського стану (РАГС), нотаріальні контори та ін.

Представники управління оперативної інформації міліції, органів РАГС, лікарень просили виключити їх із цього переліку, оскільки запобігання злочинності взагалі не входить до їх функцій.

Обґрунтуйте цю заяву. Кого можна вважати суб'єктом запобігання злочинності? Назвіть основні ознаки суб'єкта спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.

31. До районного комплексного плану боротьби зі злочинністю було запропоновано включити такі запобіжні заходи:

- не реєструвати за місцем проживання осіб, які мають судимість за вчинення тяжких злочинів;
- узяти всіх осіб, звільнених із місць позбавлення волі, на профілактичний облік;
- поліпшити виховну й культурно-масову роботу серед старших класів;
- заборонити прийняття на роботу осіб, які мають судимість за вчинення тяжких злочинів;
- удосконалити пропускну систему на підприємствах з метою здійснення постійного контролю за часом приходу, перебування на роботі та її залишення працівниками;
- усіх хворих на алкоголізм і наркоманію притягти до відповідальності;
- відновити й поширити мережу громадських формувань для участі в охороні правопорядку і профілактичній роботі;
- вивчити стан і поширеність дитячої бездоглядності та

безпритульності, а також криміногенний вплив злочинного елемента на підлітків, способи втягнення неповнолітніх у злочинні групи;

– опрацювати правові й організаційні основи ведення обліку, обстеження та лікування осіб, які мають залежність від алкоголю;

– розробити і здійснити запобіжні заходи щодо повного виключення проникнення корупції, організованої злочинності у правоохоронні та інші владні структури.

Ознайомтесь із запропонованими заходами та визначте щодо кожного з них (з посиланням у разі необхідності на нормативно-правові акти), чи відповідають вони таким вимогам, як законність, обґрунтованість, реальність, комплексність, конкретність.

32. Вимоги до заходів запобігання злочинам: відомість, універсальність, законність, ефективність, економічна доцільність, докорінність, конкретність, реальність, гуманність, гласність, комплексність, цілеспрямованість.

Чи правильно вони названі?

33. Назвіть і обґрунтуйте правове забезпечення спеціально-кримінологічного запобігання злочинності в Україні.

34. Випишіть із Кримінального кодексу України статті, у диспозиції яких безпосередньо вказані ознаки віктимної поведінки потерпілих, що пом'якшують кримінальну відповідальність.

35. Групі вчених і практичних працівників було доручено підготувати короткочасний прогноз злочинності у місті на один рік уперед. Їм надали: статистичні дані про злочинність у місті за минулий рік; відомості про осіб, яких було засуджено до позбавлення волі; інформацію про територіальну поширеність злочинів; перелік підприємств, на яких зареєстровано найбільшу кількість правопорушників.

Яким методом прогнозування в даному випадку слід користуватися? Чи достатньо цих матеріалів для побудови кри-

мінологічного прогнозу?

36. Об'єктом кримінологічного дослідження обрано велике промислове підприємство. Для його проведення залучено представників правоохоронних органів, профспілковий актив, громадськість підприємства.

Складіть схему плану-програми вивчення злочинності на окремому об'єкті.

37. Протидія злочинності у зарубіжних країнах здійснюється в основному у трьох напрямках: соціальна превенція; спеціальне запобігання злочинності державними органами і організаціями; запобігання злочинності силами громадськості.

Розкрити ці напрями і наповнити їх конкретним змістом.

Тема 6. Запобігання злочинності (діяльність окремих суб'єктів запобігання, координація цієї діяльності)

(Для самостійного вивчення)

1. Загальна характеристика роботи правоохоронних органів щодо запобігання злочинів.
2. Діяльність служб і спеціальних підрозділів органів внутрішніх справ по запобіганню злочинності.
3. Запобігання злочинності органами СБУ, юстиції, митної та державної податкової служби України.
4. Основні напрями запобігання злочинності органами прокуратури.
5. Координація запобігання злочинності правоохоронними органами: поняття, форми, недоліки.

З а в д а н н я

37. Охарактеризуйте напрями діяльності органів внутрішніх справ щодо спеціально-кримінологічного запобігання злочинам (кримінологічна профілактика, запобігання та припинення злочинів), використовуючи нормативно-правові акти.

Назвіть основні.

38. Для яких служб і підрозділів органів внутрішніх справ запобігання злочинності є: а) суттєвим результатом основних функціональних обов'язків; б) одним із функціональних обов'язків; в) основним функціональним обов'язком; г) складовою частиною функціональних обов'язків.

Назвіть ці служби і підрозділи, використовуючи необхідні нормативно-правові акти та літературу.

39. Серед основних напрямів спеціально-кримінологічного запобігання злочинності органами внутрішніх справ названо такі: запобігання антисуспільним проявам у громадських місцях; нагляд за дотриманням законності в місцях позбавлення волі; запобігання розкраданням, крадіжкам, порушенням прав і законних інтересів громадян, підприємств, установ, фірм, організацій; припинення вчинення злочинів; виявлення й усунення девіантної поведінки, також причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів; запобігання бездоглядності та безпритульності дітей; кримінологічний аналіз злочинності на певній території; припинення незаконного придбання, схову, перевезення зброї, вибухових речовин, наркотиків тощо; запобігання порушенням паспортного режиму; запобігання порушенням правил дорожнього руху; нагляд за особами, які відбули покарання.

Чи правильно дана відповідь?

40. Серед наведених запобіжних заходів назвіть такі, що належать до діяльності карного розшуку і відділу боротьби з економічною злочинністю:

- аналіз злочинних проявів на території;
- виявлення й усунення причин і умов учинення корисливих злочинів;
- організація оперативно-розшукових заслонів;
- своєчасне усунення й затримання злочинців-гастролерів;
- запобігання фіктивному підприємництву, хабарництву, незаконному виготовленню підакцизних товарів тощо;
- розшук викраденого транспорту і майна;
- активізація боротьби з корупцією і службовими пося-

ганнями;

– виявлення осіб, раніше судимих за службові та господарчі злочини, які знову обіймають матеріально-відповідальні посади.

41. У вересні поточного року з місць позбавлення волі звільнився раніше двічі судимий за умисні злочини Ф., який формально підпадає під дію Закону України "Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі".

З часом він зареєструвався і влаштувався на роботу. Протягом півроку Ф. допустив три порушення громадського порядку, за які був попереджений органами внутрішніх справ про те, що до нього може бути застосовано адміністративний нагляд. Згодом він знову вчинив порушення громадського порядку, за що його оштрафував начальник внутрішніх справ.

Дільничний інспектор від свого імені виніс постанову про встановлення до гр. Ф. адміністративного нагляду.

У постанові зазначені такі обмеження: заборонити вихід із дому з 21-ої до 6-ої год, перебування в кафе та ресторанах міста, виїзд за межі міста в особистих справах без дозволу органів внутрішніх справ; щомісячна реєстрація в міліції.

Дайте визначення індивідуального запобігання злочинності. З'ясуйте, чи правомірно підготував дільничний інспектор постанову про адміністративний нагляд від свого імені? Обґрунтуйте законність обмежень дій піднаглядного Ф. Назвіть нормативні документи, які регламентують обмеження щодо дій піднаглядних.

42. Як підкреслюють деякі вчені, об'єктом координації виступає не вся робота правоохоронних органів по протидії злочинності, а тільки та її частина, змістом якої є функціональні обов'язки всіх чи декількох органів.

Що є об'єктом координаційної функції прокурора?

43. *Назвіть найбільш раціональні форми координації із запобігання злочинності.*

44. Перерахуйте недоліки координаційної діяльності правоохоронних органів по запобіганню злочинності.

Відповідь обгрунтуйте.

45. Восени і навесні в місті збільшилась удвоє кількість зареєстрованих автотранспортних подій. Аналіз ситуації показав, що аварії вчиняють переважно водії легкових автомобілів особистого користування, а також мотоциклісти. Світлофори на багатьох перехрестях побиті і не налагоджені. Проїжджа частина багатьох вулиць не відповідає технічним вимогам, розмітку порушено. Кожен третій водій, який спричинив аварію, був у нетверезому стані, кожна десята машина мала серйозні технічні несправності, з якими згідно Правил дорожнього руху її експлуатувати не можна. З вини пішоходів, які грубо порушували правила переходу вулиць, виникло 20% дорожніх подій.

Назвіть загальносоціальні і спеціально-кримінологічні заходи, спрямовані на зменшення аварій у місті.

46. Використовуючи Закон України “Про службу безпеки України” від 25 берез. 1992 р. (зі змін.) і Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 14 листоп. 2006 р., охарактеризуйте існуючу і перспективну практику запобігання злочинів цими державними органами.

47. Завідуючого складом Л. було притягнуто до суду за розкрадання державного майна, зловживання службовим становищем і службове підроблення. Свою злочинну діяльність Л. приховував оформленням фіктивних і безтоварних накладних. Він також систематично зловживав спиртними напоями, про що було відомо керівництву підприємства. За семирічний період роботи Л. на посаді завідуючого складом було проведено шість інвентаризацій, із яких п’ять – із грубим порушенням встановленого порядку і правил їх проведення. Зокрема, перевіряючі не вимагали від Л. матеріального звіту на день інвентаризації, до справи ставилися формально.

За рік завідуючий складом побудував жилий будинок, використовуючи дорогі будматеріали і залучаючи будівельників підприємства. До відповідних органів надходили сигнали про недостойну поведінку Л., але вони не були перевірені.

Запропонуйте проект окремої ухвали суду щодо обставин, які сприяли вчиненню Л. ряду злочинів. Кому слід адресувати цю ухвалу? Чи зобов'язаний суд виносити такі ухвали у відповідності до КПК України?

48. Визначте основні завдання прокурорського нагляду за виконанням законів про запобігання злочинності:

– контроль за виконанням законів щодо боротьби з пияцтвом, наркоманією, бродяжництвом, іншими криміногенними явищами;

– надання методичної та іншої допомоги суб'єктам запобігання злочинності;

– забезпечення прав і законних інтересів громадян, службових осіб, державних і громадських організацій, які виконують обов'язок щодо запобігання злочинам;

– вивчення громадської думки про причини й умови злочинності та ефективності заходів щодо їх усунення;

– збір матеріалу для складання інформаційних записок у різні органи влади та управління.

Відповідь обґрунтуйте.

49. Прокурор міста, ознайомившись із результатами вибіркового кримінологічного дослідження, звернув увагу на недостатню обізнаність громадян щодо положень закону про необхідну оборону і добровільну відмову від доведення злочину до кінця. Так, з 3 600 опитаних, серед яких 627 осіб мали вищу освіту, 1 971 – середню; 1 002 – неповну середню, на ряд питань щодо поняття і змісту цих положень правильно відповіли: на перше – 12%, на друге – 9%, а 79% опитаних не змогли дати позитивної відповіді на жодне запитання. Наведені дані свідчать про низьку правову поінформованість населення.

Яких заходів може вжити прокурор у даному разі на підвідомчій йому території?

50. Прокурор, аналізуючи стан дорожньо-транспортних злочинів за минулий рік, виявив, що до криміногенних об'єктів, які викликають ці злочини, належать: нетверезий стан водіїв; необережність пішоходів; експлуатація несправного транспорту; небезпечний стан шляхів; погана оснащеність шляхів і вулиць дорожніми знаками; недостатня професійна підготовка працівників ДАІ. Найчастіше злочини вчинялися водіями державних і колективних сільськогосподарських підприємств.

Що може запропонувати прокурор для запобігання автотранспортним злочинам?

Тема 7. Методологія і методика кримінологічних досліджень. Кримінологічне прогнозування та планування боротьби зі злочинністю

(Для самостійного вивчення)

1. Загальна характеристика і класифікація методів кримінологічних досліджень.
2. Суцільне і вибіркоче спостереження. Правила вибірки.
3. Конкретно-соціологічні методи збору інформації.
4. Методи економічного аналізу.
5. Узагальнення та аналіз кримінологічної інформації.
6. Кримінологічне прогнозування та планування боротьби зі злочинністю.

Завдання

51. *Складіть план-програму кримінологічного вивчення причин і умов скоєння господарських злочинів у районі.*

52. *Складіть план-програму кримінологічного вивчення причин і умов корисливих посадових злочинів і заходів щодо їх запобігання в районі.*

53. *Вивчається роль пияцтва у злочинах на автотранспорті.*

Якою має бути кількість спостережень (кількість вибірки), щоб їх результати відхилялись не більш як на 4% від відповідних показників у країні (відомо, що 40% автоаварій скоюють водії у нетверезому стані)?

54. Приблизна питома вага тяжких насильницьких злочинів по країні складає 10%.

Якою повинна бути вибірка при визначенні частки засуджених за ці злочини, щоб допустима похибка репрезентативності не перевищувала $\pm 3\%$?

55. Дослідники, вивчаючи особистість неповнолітніх правопорушників, встановили, що близько 20% із них виховувались у неповних сім'ях (без одного чи двох батьків).

Чи достатньо цих даних для висновку про те, що неповна сім'я є одним із криміногенних факторів формування особи злочинця? Що являє собою контрольна група і яким вимогам вона повинна відповідати за таких умов?

56. Для дослідження процесу соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі, вибірково було вивчено 300 осіб.

Визначте можливу похибку репрезентативності такого дослідження (відомо, що протягом року після звільнення близько 20% знову скоюють злочин).

57. Складіть анкету для стандартизованого інтерв'ю стосовно вивчення громадської думки про заходи щодо боротьби з економічною злочинністю в державі.

58. *Визначте з наведеного нижче переліку, від чого залежить величина похибки вибірки:*

1) способу відбору; 2) кількості одиниць, узятих для вибірки; 3) величини заданої помилки репрезентативності; 4) однорідності середовища, з якого проведена вибірка; 5) організації вибіркового дослідження; 6) способів обробки даних.

59. Які з поданих помилок можуть бути наявні при проведенні вибіркового дослідження: 1) реєстрації; 2) репрезентативності; 3) систематичності; 4) випадковості.

Відповідь обґрунтуйте.

60. Які психологічні методи можуть бути використані при розробці плану-програми індивідуальної профілактики злочинності неповнолітніх?

Дайте аргументовану відповідь.

61. Які статистичні, математичні та кримінологічні методи застосовуються для прогнозування розвитку злочинності?

Назвіть і охарактеризуйте їх з точки зору вірогідності.

62. Які відомості і з яких джерел потрібно отримати для вивчення рівня, динаміки, структури, причин та умов злочинності на окремому об'єкті?

Дайте переконливу відповідь.

63. Зазначте способи відбору одиниць сукупності для вибіркового дослідження. Обґрунтуйте, який спосіб відбору дає більш репрезентативні дані.

Тема 8. Кримінологічна характеристика і запобігання злочинності неповнолітніх

Питання для обговорення

- 1.** Поняття, рівень, структура та динаміка злочинності неповнолітніх.
- 2.** Особистість неповнолітнього злочинця.
- 3.** Чинники злочинності неповнолітніх.
- 4.** Запобігання злочинності неповнолітніх: загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи.

З а в д а н н я

64. Основні кримінологічні риси особи неповнолітніх злочинців:

стать, вік особи; освіта; правовий нігілізм; духовні потреби, мотивація поведінки; наявність колишньої судимості; професійна зайнятість; навмисна вина; розкаяння у вчиненому злочині; участь у злочинній групі; сімейний стан; вид вчиненого злочину; особливості вольової і емоційної сфери особи, егоїзм, жорстокість.

Визначте соціально-демографічні, особистісно-рольові, морально-психологічні й кримінально-правові серед них.

65. Ознайомтесь з даними кримінальних справ.

А. Підліток Я. вважався “важким”. У школі постійно конфліктував з однолітками, часто пропускав заняття. Займався крадіжками продуктів і речей із магазинів. У зв’язку з цим перебував на профілактичному обліку в міліції. У 12 років утік із дому. У 15 років його було притягнуто до кримінальної відповідальності за крадіжку з магазину. У колонії Я. постійно порушував режим, ухилявся від праці. Одного разу жорстоко побив іншого неповнолітнього засудженого.

Б. Виховувався Х. у неповній сім’ї. Він був одним із трьох дітей. Через скрутне матеріальне становище пішов працювати. До роботи ставився безвідповідально. Маючи доступ до матеріальних цінностей, Х. вкрав виробничу сировину, продав її, а отримані гроші витратив на розваги.

В. Родина М. була матеріально забезпечена. Батьки постійно опікувалися сином, давали йому значні суми на “кишенькові витрати”. Коли цих грошей М. стало не вистачати для забезпечення своїх розваг, він під загрозою фізичного насильства почав вимагати гроші у своїх однокласників. Потім з цією метою створив підліткову групу, яку очолив. Неодноразово організував крадіжки речей із машин.

З’ясуйте тип злочинця, відповідь аргументуйте.

66. Вирішальну роль у безпосередньому формуванні особи неповнолітніх злочинців мають такі криміногенні

об'єктів: 1) недостатнє виховання в сім'ї, бездоглядність; 2) негативний вплив оточуючого середовища; 3) підбурення з боку дорослих злочинців; 4) недоліки навчально-виховної роботи і відсутність контролю педагогів у школі; 5) неналежна організація дозвілля; 6) слабе правове виховання; 7) недоліки діяльності правоохоронних органів тощо.

Як відомо, злочинний шлях підлітків зазвичай обумовлюється послідовною дією трьох-п'яти криміногенних об'єктів, що становлять криміногенний набір.

Складіть ці криміногенні набори.

67. *Дайте загальну характеристику діяльності сім'ї, школи, міліції, прокуратури як суб'єктів запобігання злочинності неповнолітніх.*

Тема 9. Кримінологічна характеристика і запобігання тяжкій насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи

(Для самостійного вивчення)

1. Кримінологічна характеристика тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи.
2. Основні кримінологічні риси осіб, які вчиняють тяжкі насильницькі злочини.
3. Детермінанти тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи.
4. Запобігання насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи. Значення профілактики побутових конфліктів.

Тема 10. Кримінологічна характеристика і запобігання рецидивній злочинності

Питання для обговорення

1. Поняття, рівень, структура та динаміка рецидивної

злочинності.

2. Особа злочинця-рецидивіста. Злочинна кар'єра.
3. Чинники рецидивної злочинності, причини та умови рецидивної злочинності в місцях позбавлення волі.
4. Запобігання рецидивної злочинності: загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та пенітенціарні заходи.

З а в д а н н я

68. Згідно зі ст. 316 КК України Д. був засуджений до обмеження волі строком на два роки. Після відбуття покарання він пройшов курс лікування і позбавився наркозалежності, створив сім'ю, організував власний бізнес, не допускав жодних правопорушень.

Через чотири роки Д. повторно вчинив злочин, передбачений ч.2 ст. 248 КК України, за що отримав покарання у вигляді позбавлення волі строком на чотири роки і шість місяців.

Чи можна вважати Д. рецидивістом? Аргументуйте свою відповідь.

69. Із місць позбавлення волі звільнився Д., де відбував покарання за груповий грабіж. Після цього він систематично зловживав спиртними напоями, не працював, жив за рахунок крадіжок виробів із кольорових металів.

Одного разу 15-річний В. запропонував Д. вчинити розбійний напад на одну 85-річну С., інваліда II групи, яка за його інформацією отримала 600 євро компенсаційних виплат за примусову працю в Германії у воєнні часи, на що Д. відразу погодився.

Уночі В. і Д., одягнувши шапочки зі спеціальними прорізами, виламали двері і проникли в будинок С. Не знайшовши у кімнатах грошей, В. запропонував Д. викрасти посуд із алюмінію і покинути приміщення. Останній із такою пропозицією категорично не погодився і пішов до кімнати, в якій спала потерпіла, щоб примусити її показати схованку грошей. У процесі катування потерпіла впізнала по голосу свого сусіда В., який,

злякавшись, благав Д. утекти, на що той відповів: “Живі свідки нам не потрібні”. Після цього наніс наперед заготовленим ножем два удари в шию потерпілої, від яких наступила смерть.

Назвіть причини та умови рецидивної злочинної поведінки Д. Складіть проект подання слідчого про усунення причин та умов вчинення даного злочину.

70. Неповнолітній В. виховувався у неблагополучній сім’ї: батько двічі відбував покарання, мати зловживала спиртними напоями, була співмешканкою різних чоловіків. Хлопець часто утівав із дому, жив на вокзалі з приятелями. За вчинення крадіжок на базарі був засуджений до трьох років позбавлення волі з відстрочкою виконання кримінального покарання. Протягом випробувального строку В. не розлучився зі старою компанією і через півроку став учасником групового грабежу, за що отримав покарання у вигляді позбавлення волі із приєднанням невідбутої частини.

У колонії В. приєднався до вихованців антисуспільної спрямованості, злісно порушував вимоги режиму, за що двічі примусово поміщувався до дисциплінарного ізолятора.

Після переведення у виправну колонію вчинив бійку з засудженим А., якому спричинив середньої тяжкості тілесні ушкодження, за що отримав новий строк покарання.

Після звільнення зустрів особу, з якою відбував покарання, і під час розпиття спиртних напоїв, у ході конфлікту з приводу взаємних образ, наніс смертельне поранення складаним ножем, який завжди носив із собою.

Назвіть умови формування особистості рецидивіста В., прослідкуйте основні етапи його злочинної “кар’єри”.

71. Неповнолітній С. вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 185 КК України, за що йому було призначено покарання у вигляді двох років позбавлення волі, від відбування якого його звільнено згідно зі ст. 75 КК України. Протягом випробувального терміну С. знову вчинив крадіжку, за яку був засуджений до одного року і шести місяців позбавлення волі.

У колонії С. познайомився з досвідченими злочинцями,

які навчили його професійних прийомів шахрайства в різного роду азартних іграх. Відшліфувавши злочинні навички, С. постійно обманним шляхом вигравав у карти в інших засуджених, змушуючи їх у рахунок погашення карткового боргу фізично розправлятися із засудженими, які стали на шлях виправлення.

Яких, на Ваш погляд, доцільно вжити заходів пенітенціарного запобігання у даному випадку?

Т е м а 11. Кримінологічна характеристика і запобігання злочинності в місцях позбавлення волі

(Для самостійного вивчення)

1. Поняття і кримінологічна характеристика злочинності у місцях позбавлення волі.
2. Специфіка особи злочинця, що вчинює злочини у місцях позбавлення волі.
3. Криміногенні явища злочинності у місцях позбавлення волі.
4. Роль кримінальної субкультури у детермінації злочинності в місцях позбавлення волі.
5. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі.

Т е м а 12. Кримінологічна характеристика і запобігання професійній злочинності

(Для самостійного вивчення)

1. Поняття і визначення професійної злочинності. Кримінологічна характеристика професійної злочинності.
2. Основні кримінологічні риси особи злочинця-професіонала.
3. Причини та умови професійної злочинності. Роль кримінальної субкультури.
4. Загальносоціальне та спеціально-кримінологічне запобігання професійній злочинності.

Тема 13. Кримінологічна характеристика і запобігання організованій злочинності

Питання для обговорення

1. Визначення поняття “організована злочинність” і її основні ознаки.
2. Кримінологічна характеристика організованої злочинності в Україні за останні п’ять років.
3. Чинники відтворення організованої злочинності у країні.
4. Особливості загальносоціального і спеціально-кримінологічного запобігання організованій злочинності.

З а в д а н н я

72. Дайте ознаки організованої злочинності (схематично).

73. Ознайомтесь із фабулами кримінальних справ.

А. Управлінням СБУ в Тернопільській обл. припинена діяльність організованої групи, до складу якої входило п’ять посадових осіб ТОВ “Т.”, а також три громадянина Німеччини, які підозрюються в контрабанді транспортних засобів із Німеччини до України. Національне Центральне Бюро Інтерполу в Україні встановило, що співвласником німецької фірми “К.”, яка експортувала ці автомобілі, є хазяїн фірми-імпортера в Україні Н. Ця німецька фірма не була продавцем автомобілів, а виконувала лише експедиторські (посередницькі) послуги, тобто вона фактично змінювала вартість транспортних засобів задля повноцінного оподаткування імпорту в Україні. За наявними даними автомобілі вносились до статутного фонду ТОВ “Т.” під виглядом інвестицій на загальну суму 865,5 тис. євро.

Б. У ході оперативно-розшукових заходів було затримано П., К. і Д. Слідством встановлено, що П., 1980 р.н., раніше був засуджений за злочини, передбачені ст. 309 КК України.

Після звільнення з місць позбавлення волі, він продав свою квартиру і на отримані кошти організував виготовлення і переробку наркотичної сировини. К. і Д. були також раніше засуджені. Пересуваючись по території Харківської обл., скуповували ацетильований опій у осіб циганської національності, після чого постачали його П. Останній, у свою чергу, збував сировину особам, не встановленим слідством. Під час оперативно-розшукових заходів проведено три оперативні закупки наркотичної речовини, у результаті яких було вилучено 32 мл. ацетильованого опію.

В. Троє мешканців м. Харкова (двоє були приватними підприємцями, один ніде не працював і не навчався) дали об'яви в рекламних газетах про набір дівчат віком від 18 до 25 років на роботу танцівницями й офіціантками до Туреччини. П'ятьом дівчатам, які відгукнулись на об'яви, організатор Віктор із захопленням розповів про переваги роботи за кордоном. Його спільники С. і З. через знайомих у туристичній фірмі оформили необхідні папери і позичили частково гроші на квитки.

Через два місяці дівчата вже були в Туреччині. Турок, який зустрів їх в аеропорту, відвіз українок у похмуре місце, назвавши його “агентством працевлаштування”. Жінка, яка відрекомендувалась агентом, попросила паспорти дівчат для легальної реєстрації. Коли дівчата віддали паспорти, вона зникла. Цю жінку дівчата більше не бачили. Замість бару і клубу українки потрапили до борделю. З їх свідчень: “Спочатку ми категорично відмовлялися, вирішили не піддаватися на погрози, незнайомі люди нагадали, що ми повинні повернути гроші за придбані квитки. Нас почали бити, не давали їсти, двом дівчатам, які особливо опиралися, кололи наркотики”. Пригнічені, “зламані” дівчата почали виконувати свої “обов'язки”. Одного разу, коли українок перевозили в інше місце, одна з них змогла втекти і зателефонувати додому. Після втручання правоохоронних органів України і Туреччини, проведення спільних операцій решта українських громадянок була знайдена й повернута на Батьківщину.

Визначте, до якого рівня організованої злочинності належать дії учасників організованих груп і злочинних організацій за ступенем організованості, територіальною поширеністю,

спрямованістю злочинної діяльності.

74. Розкрийте повноваження суб'єктів запобігання організованій злочинності, використовуючи Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”.

75. У чому полягає взаємозв'язок і взаємообумовленість організованої злочинності й корупції?

76. Яким чином організовані групи і злочинні організації використовують прибутки, отримані в результаті злочинних дій? Запропонуйте заходи спеціально-кримінологічного запобігання “відмиванню” грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом.

77. Назвіть основні напрямки запобігання організованій злочинності.

Т е м а 14. Кримінологічна характеристика і запобігання економічній злочинності

(Для самостійного вивчення)

1. Поняття, ознаки і види економічної злочинності. Кримінологічна характеристика економічної злочинності.
2. Кримінологічна характеристика особи економічного злочинця.
3. Детермінація економічної злочинності.
4. Запобігання економічній злочинності.

Т е м а 15. Кримінологічна характеристика і запобігання корисливим злочинам

(Для самостійного вивчення)

1. Рівень, структура і динаміка корисливих (ненасильницьких) і корисливих насильницьких посягань проти власності.
2. Особа злодія, грабіжника, розбійника, вимагача.
3. Причини й умови корисливих злочинів.
4. Запобігання корисливим злочинам.

Т е м а 16. Міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинності

(Для самостійного вивчення)

1. Організація Об'єднаних Націй (ООН) як основний орган здійснення антикримінальної політики у світі. Значення науково-дослідних установ, що діють у системі ООН для розробки заходів протидії найбільш небезпечним видам злочинності.
2. Конгреси ООН із запобігання злочинності та кримінального правосуддя. Приклади найбільш вагомих рішень.
3. Європейські наднаціональні правоохоронні органи та їх роль у запобіганні злочинності (Європол, Євроюст, ОЛАФ).

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ КРИМІНОЛОГІЇ

Абсолютні показники злочинності – абсолютні числа, що визначають розміри, обсяги й рівні кримінологічних явищ, а в остаточному підсумку такі, що характеризують загальну величину досліджуваної сукупності: кількість зареєстрованих злочинів, осіб, що їх вчинили, засуджених, кримінальних справ, ціну злочинності та ін. Вони є підсумковими узагальнюючими показниками, але для більш поглибленої характеристики кримінологічних явищ і процесів їх слід доповнювати відносними, середніми величинами, індексами тощо.

Автобіографічний метод – аналіз вільно написаних або формалізованих автобіографій, щоденників, листів із метою вивчення особистості злочинця та умов його несприятливого морально-психологічного формування.

Агресія – психічний стан індивідуума, групи людей, що виражається в діях, які наносять фізичну або психічну шкоду оточуючим людям. Супроводжується гнівом, ворожістю, ненавистю, деструктивною поведінкою. Розрізняють цілеспрямовану, імпульсивну й афективну агресивність. Стійка установка на агресивну поведінку може бути провідною рисою особистості й обумовлювати вчинення насильницьких злочинів.

Адаптація соціальна – процес пристосування індивідуума до змінених умов життєдіяльності після розриву із колишніми соціально корисними зв'язками. Розрив соціальних зв'язків може бути обумовлений перебуванням у місцях позбавлення волі, примусовим лікуванням від алкоголізму й наркоманії, бродяжництвом тощо.

Адміністративний нагляд – профілактичний захід, що застосовується відносно визначеної законом категорії осіб, які відбули покарання в місцях позбавлення волі, з метою контролю за їх поведінкою, запобігання вчиненню ними нових злочинів і забезпечення законослухняної поведінки.

Аналіз документів – метод кримінологічного дослідження, заснований на вивченні предметів – носіїв інформації. У кримінології використовуються не тільки офіційні документи

(кримінальні справи, особисті справи засуджених, статистичні картки), але й носії неофіційного характеру (фотографії, відео-записи, листи, рукописи, щоденники).

Аналіз кримінологічний – процес вивчення, зіставлення, порівняння статистичних даних і даних, отриманих у результаті вибіркового кримінологічного дослідження, із реальними криміногенними процесами в суспільстві з метою встановлення закономірностей і тенденцій у розвитку злочинності й розробки заходів по її попередженню.

Анкетування – різновид усного опитування, призначеного для вивчення суспільної думки про злочинність, її причини і умови, заходи попередження. За способом проведення буває пресовим (анкети публікуються на сторінках друкованих ЗМІ); поштовим (анкети опитуваним відправляються поштою); роздавальним (анкети роздають опитуваним особам в аудиторії для самостійного заповнення).

Аномія – термін, уведений у науковий обіг Е. Дюркгеймом, який позначає стан людини, свідомо викликаний безвихідністю й неможливістю досягнення мети й задоволення потреб законними шляхами у зв'язку із соціальною дезорганізацією суспільства, суперечливістю його моральних установок. Аномічна особа відрізняється насамперед соціальною безвідповідальністю.

Антигромадська установка особи – сукупність поглядів, ідей, уявлень, моральних орієнтирів, у яких виражається протиставлення інтересів і потреб конкретної особи соціальним цінностям суспільства, правам і свободам його громадян. Антигромадська установка особи реалізується в антигромадському поведженні.

Антропологічна теорія – пояснює злочинність існуванням біологічно неповноцінних від народження людей. Основоположником антропологічної теорії вважається професор юридичної психіатрії Туринського університету Чезаре Ломброзо (18.11.1836 р. – 19.10.1909 р.; найбільш відомі праці “Злочинна людина”, “Геніальність і божевілля”). Він розробив класифікацію злочинців, у яку включив чотири групи: природжені злочинці; душевнохворі злочинці; злочинці по пристрасті; ви-

падкові злочинці. Головним у його теорії є теза про існування уродженого злочинця, тобто людини, схильність до вчинення злочинів якої визначається його фізіологічним атавізмом і психологічною деградацією. Теорія Ч. Ламброзо і його послідовників критикувалася представниками соціологічної школи кримінології.

Асоціальний тип особистості – індивідуум, що протиставляє свої інтереси й потреби суспільним, однак без чітко вираженого негативного ставлення до кримінально-правових заборон.

Білокомірцева злочинність – умовний термін, уведений у науковий обіг Е. Сатерлендом для позначення сукупності економічних злочинів, вчинених посадовими особами із представників вищих верств суспільства, уповноважених на виконання державних функцій, а також функцій по керуванню підприємствами різних форм власності. До них відносять осіб з відносно високим освітнім, соціальним і професійним статусом.

Біографічний метод – широко розповсюджений у кримінальній психології й кримінології метод дослідження морально-психологічних особливостей особистості суб'єктів, що вчинили злочини, і мотивації їх поведінки, заснований на аналізі їх самооцінок, попереднього життєвого досвіду і вмотивуванні злочинної поведінки.

Віктимність – підвищена здатність людини внаслідок низки притаманних їй моральних, фізичних властивостей, якостей, виконуваних соціальних ролей при певних об'єктивних обставинах і суб'єктивних особливостях поведінки ставати жертвою злочинних посягань.

Віктимологічна профілактика – сукупність заходів, спрямованих на запобігання віктимній поведінці й віктимізації населення в певних криміногенних ситуаціях, усунення або нейтралізацію віктимних факторів, підвищення охоронно-захисних можливостей потенційних жертв злочину.

Віктимологія – один із напрямків кримінологічних досліджень особливостей моральних, психофізіологічних і соціальних характеристик потерпілих у зв'язку з їх поведінкою у

відповідній криміногенній ситуації.

Гендерні дослідження в кримінології – напрямок кримінологічних досліджень, що вивчає проблеми жіночої злочинності, їх положення в системі правосуддя, особливості організації й проведення профілактичної роботи.

Географія злочинності – характеристика поширення злочинності й окремих її видів і груп по різних регіонах країни.

Групова злочинність – сукупність злочинів, вчинених двома й більше особами без попередньої змови або за попередньою змовою між ними.

Деадаптація – характерна для багатьох правопорушників нездатність до нормальної соціальної поведінки, виконання нормативних приписів і позитивних соціальних функцій, обумовлена послабленням або повною відсутністю здатності пристосовуватися до умов соціального середовища.

Декриміналізація – повне усунення кримінальної карності діянь або переведення їх у розряд адміністративних, дисциплінарних та інших правопорушень.

Делінквент – неповнолітній правопорушник (в англо-американському праві).

Детермінація – об'єктивно існуючий взаємозв'язок і взаємозумовленість між явищами й процесами навколишньої дійсності.

Динаміка злочинності – зміна кількісних і якісних показників злочинності за певний період часу на певній території. Обчислюється у відсотках, рідше в абсолютних значеннях.

Екологічна злочинність – сукупність злочинів і осіб, що їх вчинили, проти навколишнього середовища.

Екологія злочинності – показник, який характеризує вплив на рівень, структуру, динаміку злочинності різного роду екологічних факторів (стан природного середовища, природні й техногенні катастрофи та ін.).

Економічна злочинність – сукупність навмисних корисливих злочинів і осіб, що їх вчинили, у сфері легальної й нелегальної економічної діяльності. Основним безпосереднім об'єктом злочинів виступають відносини власності, відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів та

послуг.

Експеримент кримінологічний – метод отримання інформації про злочинність, особу злочинця, фактори злочинності, заходи попередження за допомогою штучного відтворення життєвих ситуацій, шляхом моделювання відповідних умов для їх виявлення, вимірювання зв'язків між різними явищами соціального життя. Може здійснюватись: 1) шляхом відтворення реальних обставин події; 2) побудовою математичної моделі події (лабораторно). Експериментувати з відтворенням факторів, що детермінують злочинність, у кримінології можна тільки на математичній моделі.

Експертний метод кримінологічного прогнозування – метод, заснований на аналізі даних опитування наукових і практичних працівників про розвиток криміногенної ситуації в країні, стан злочинності, її фактори, можливі заходи протидії.

Екстраполяція – математичний метод дослідження, широко використовуваний у статистиці і кримінології, який полягає у знаходженні за відомими значеннями показника його невідомих значень за межами області функціонування, тобто на майбутнє. Застосовується при прогнозуванні злочинності.

Жертва злочину – окрема людина або група людей, яким злочинном прямо або побічно заподіяна фізична, моральна або матеріальна шкода. Може бути: випадковою, латентною, рецидивною, епізодичною, стійкою, підставною, симулятивною.

Жіноча злочинність – сукупність кримінально-карних діянь, учинених представницями жіночої статі.

Завдання кримінології – комплексний аналіз процесів і явищ, з якими пов'язане існування злочинності й розробка рекомендацій, спрямованих на її попередження. Деталізуються відповідно до напрямків попереджувальної діяльності.

Запобігання злочинності – складне, збірне, базове поняття, у якому відбивається теорія та практика специфічної державно-управлінської діяльності, спрямованої на скорочення злочинних проявів шляхом усунення причин і умов, що сприяють їх вчиненню. Складовими частинами цієї діяльності із самостійними напрямками й змістом роботи виступають профілак-

тика, відвернення і припинення. Запобігання злочинності здійснюється на трьох рівнях: загальносоціальному, спеціально-кримінологічному й індивідуальному.

Запобігання злочинності загальносоціальне – сукупність заходів загальнодержавного рівня, спрямованих на усунення або нейтралізацію криміногенних факторів.

Запобігання злочинності індивідуальне – сукупність заходів спеціально-кримінологічної профілактики, застосовуваних до осіб, схильних до здійснення правопорушень і злочинів, з метою нейтралізації й усунення наявних у них негативних властивостей і якостей, корекції їх особистості та виховання навичок законослухняної поведінки. Основними формами виступають безпосередня й рання профілактика.

Запобігання злочинності спеціально-кримінологічне – сукупність заходів, здійснюваних правоохоронними органами й іншими державними органами, громадськими організаціями та окремими громадянами з метою усунення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів. Складається із наступних самостійних напрямків: 1) кримінологічна профілактика; 2) відвернення злочинів; 3) припинення злочинів; 4) виправлення осіб, які вчинили злочини; 5) запобігання рецидиву; 6) медико-психіатрична профілактика.

Заходи запобігання злочинності – сукупність загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів, спрямованих на виявлення й усунення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів.

Злочинність – відносно масове, історично мінливе, характерне для певної території і часу негативне соціально-правове явище, яке являє собою засновану на статистичних закономірностях сукупність антигромадських діянь (дій або бездіяльності), заборонених кримінальним законом, визначених кримінально-правовою політикою держави.

Злочинність неповнолітніх – сукупність злочинів, відповідальність за які настає з 14-річного віку, і число осіб, які вчинили злочини у віці від 14 до 18 років за певний період часу на певній території.

Злочинність у сфері економіки – сукупність вчинених

на певній території за певний період часу злочинів і осіб, що їх вчинили, родовим об'єктом посягання яких виступають відносини власності, розподілу й споживання товарів і послуг, а безпосереднім чи обов'язковим додатковим об'єктом яких є відносини в сфері економічної діяльності. Це злочини у сферах: 1) відносин власності; 2) підприємницької діяльності; 3) торговельно-посередницькій; 4) фінансово-кредитній; 5) міжнародно-комерційній; 6) комерційно-інформаційній; 7) захисту від монополізму й несумлінної конкуренції; 8) екологічної безпеки.

Індексні злочини – показники американської кримінально-правової статистики, що позначають групу найбільш тяжких і розповсюджених злочинів, які реєструються за єдиною методикою на всій території США. До числа індексних злочинів відносять убивства, зґвалтування, грабежі, заповідання тяжких тілесних ушкоджень, крадіжки зі зломом, крадіжки майна на суму понад 50 доларів США, угони автомобілів.

Індивідуум – окремо взята людина, представник людського роду, наділений своєрідними психо-фізіологічними особливостями, які відрізняють його від інших індивідуумів.

Інтенсивність злочинності – поширеність злочинності серед усього населення або окремих його груп на певній території за певний період часу. Показниками інтенсивності злочинності є: коефіцієнт злочинної інтенсивності й коефіцієнт злочинної активності, які розраховуються як стосовно всієї злочинності, так і до її окремих видів і форм проявів.

Інтерв'ю – соціологічний метод збору кримінологічної інформації за допомогою опитування по заздалегідь розроблених питаннях або в процесі вільної бесіди з опитуваною особою.

Інтерполяція – обчислення проміжних значень усередині ряду динаміки злочинності, які відсутні з якихось причин.

Класифікація злочинів – розподіл злочинів на взаємозалежні групи за найбільш істотними критеріями кримінологічної характеристики й особливостями запобіжної діяльності: об'єктом злочинних посягань, причинно-наслідковою обумовленістю, особливостями мотивації й особистості суб'єкта, галузями господарювання та ін.

Клінічна кримінологія – напрямок у кримінології,

пов'язаний з дослідженням біологічних і психічних властивостей особистості конкретного злочинця й розробкою заходів медико-психологічної профілактики злочинності. Представники цього напрямку пропонують клінічні програми індивідуального впливу на особу.

Коефіцієнт злочинної активності – відношення кількості осіб, що вчинили злочини за певний період часу на певній території, до числа населення, що проживає на даній території й досягло віку кримінальної відповідальності. Розрахунок проводиться, як правило, на 10 тис. населення. Обчислюється по формулі:

$$K100 = \frac{\text{Особи, які вчинили злочини}}{\text{Населення старше 14 років}} \cdot 10 \text{ тис.}$$

Коефіцієнт злочинної інтенсивності – відношення числа злочинів, зареєстрованих на певній території за певний період часу, до загальної чисельності населення, що проживає на цій території. Характеризує різницю в криміногенності територій. Обчислюється з розрахунку, як правило, на 10 тис. населення.

Конкретна життєва ситуація – сукупність обставин життя людини, що впливає на її відносини з іншими людьми, зачіпає особисті інтереси і права й тим самим спричиняє вибір варіанта поведінки в даний момент. Ситуації можуть бути криміногенними й не криміногенними.

Конституційних задатків теорія – малопоширена концепція причин злочинності, в основу якої покладено погляди німецького психіатра Е. Кречмера, який обґрунтував зв'язок між фізичними особливостями людини і психологічними рисами та зробив висновок щодо обумовленості антисоціальної поведінки фізичною конституцією людини.

Контроль злочинності – діяльність по реалізації системи заходів кримінально-правового, адміністративно-правового й цивільно-правового характеру, що здійснюється правоохоронними й іншими державними органами в сфері боротьби зі злочинністю шляхом притягнення винних до кримінальної, адміністративної відповідальності, розробки й здійснення цивільно-правових заходів впливу на злочинність і вирішення завдань

по її запобіганню.

Конфліктна ситуація – реально сформована сукупність обставин, якій властиве гостре зіткнення інтересів, позицій, прагнень, цілей, бажань суб'єктів суспільних відносин, внаслідок чого виникають серйозні розбіжності сторін, наслідком яких є складні форми боротьби, включаючи й злочинні.

Концепція боротьби зі злочинністю – комплекс основних теоретичних положень, спрямованих на розкриття сутності боротьби зі злочинністю в конкретних історичних умовах за допомогою науково обгрунтованого визначення її цілей, завдань, принципів, форм, структури й елементів, що її забезпечують.

Кореляція – імовірнісна залежність між статистичними величинами, яка не має строго функціональної залежності. Як правило, під впливом зміни факторної ознаки змінюється лише середня величина результативної ознаки. Ця залежність виявляється лише в масі одиниць статистичної сукупності, а в кожному окремому випадку може не спостерігатись.

Корислива злочинність – сукупність учинених на певній території за досліджуваній період злочинів і осіб, що їх вчинили, з метою безоплатного протиправного заволодіння кримінально-правовим способом майном на свою користь або користь іншої особи за корисливими мотивами. Розрізняють ненасильницькі й насильницькі види корисливої злочинності.

Корупція – соціально-правова категорія, що відбиває сукупність різних по характеру й ступеню суспільної небезпеки, але єдиних по своїй сутності корупційних діянь, пов'язаних із використанням уповноваженими на виконання державних функцій особами свого службового становища для незаконного одержання матеріальних й інших благ, переваг як стосовно себе особисто, так й інших фізичних чи юридичних осіб.

Кримінальна субкультура – неформальні норми поведінки, установки, особлива мова (жаргон), манери, пісні, звички, татування, властиві кримінальному середовищу, які виступають невід'ємним компонентом, що вказує на стабільність протиправної поведінки.

Криміногенна життєва ситуація – сформована конк-

ретна життєва ситуація в момент вчинення злочину або незадово до нього, яка у взаємодії з антигромадською спрямованістю особи викликає в неї рішучість учинити злочин. Елементи: предмет потреби, привід, внутрішні й зовнішні умови, поведінка потерпілих, обставини місця й часу.

Криміногенна обстановка – сукупність факторів соціальної дійсності, що характеризують прояв злочинності й стан правопорядку на певній території.

Криміногенний фактор – явище, що сприяє прояву злочинності.

Криміногенність – властивість об'єкта спеціально-кримінологічного запобігання, яка виражає силу впливу об'єкта на злочинну поведінку. Це перемінна величина, якій може бути надана кількісно-якісна характеристика (ступінь криміногенності).

Кримінологічна політика – сукупність поглядів, ідей, установок, визначених державою у сфері боротьби зі злочинністю в конкретних історичних умовах, у якій виражається ставлення держави до змісту й сутності боротьби зі злочинністю, визначення її цілей, завдань, принципів, форм, ступеня жорсткості кримінальної репресії й т. ін.

Кримінологічна характеристика особи злочинців – система соціально-значущих взаємозалежних рис, що характеризують соціальні ознаки осіб, що вчинюють злочини, які прямо або побічно пов'язані з антигромадською поведінкою людини, обумовлюють або полегшують його вчинення. Допомагає зрозуміти причини вчинення конкретного злочину. Аналіз кримінологічної характеристики особи здійснюється за соціально-демографічними, морально-психологічними, кримінально-правовими ознаками.

Кримінологія – у буквальному значенні – наука про злочин. Наука про закономірності виникнення, розвитку, функціонування й прояву злочинності, її причини і умови, особливості суб'єктів, що вчинили злочини, діяльність різних державних і громадських організацій, спрямовану на запобігання злочинності.

Латентна злочинність – сукупність фактично вчинених злочинів, які в силу різних обставин не знайшли свого відбиття

в офіційній кримінально-правовій статистиці. Її види: 1) природна – неповна реєстрація злочинів у силу об’єктивних причин у зв’язку з тим, що про факт вчинення злочину ні правоохоронним, ні службовим особам, ні громадянам нічого не відомо; 2) штучна – сукупність злочинів, відомих посадовим особам або окремим громадянам, але вони з різних причин (страх помсти та ін.) не повідомляють про злочин правоохоронні органи; 3) “суміжна” – як наслідок неправильної правової оцінки злочинного діяння через неясність ситуації для потерпілого або працівника правоохоронних органів; 4) службова – навмисне приховання злочинів від обліку працівниками правоохоронних органів.

Майнова некорислива злочинність – сукупність учинених на певній території злочинів, що безпосередньо заподіюють збитки майновим інтересам власника або іншого володільця без намірів протизаконного вилучення майна на свою користь. До неї відносять: навмисне й необережне знищення або пошкодження майна, вандалізм, угони автомобілів, утрату військового майна та ін.

Маргінальні явища – негативні соціальні явища, що стають фоном для генезису злочинності (пияцтво, алкоголізм, наркоманія, проституція тощо).

Методика кримінологічного дослідження – сукупність методів, способів, прийомів і засобів, використовуваних для збору, обробки й аналізу кримінологічної інформації, обумовлених конкретними завданнями й цілями дослідження. У кримінології широко використовуються загальнонаукові, статистичні, соціологічні, психологічні, математичні методи й прийоми досліджень.

Методика кримінологічного прогнозування – сукупність прийомів, способів, процедур, що використовуються при кримінологічному прогнозуванні.

Механізм злочинної поведінки – зв’язок і взаємодія зовнішніх факторів об’єктивної дійсності й внутрішніх психічних процесів і станів, які детермінують рішучість особи вчинити злочин, скеровують і контролюють його виконання. Залежить від типу поведінки, яка може бути вольовою, імпульсив-

ною або звичною. Зміст вольової поведінки, або навмисної, характеризується розгорнутим процесом мотивації. Імпульсивній і звичній поведінці властивий згорнутий процес мотивації за схемою: стимул – реакція.

Міжнародне співробітництво в сфері боротьби зі злочинністю – діяльність державних і недержавних міжнародних організацій і установ на основі двосторонніх і багатосторонніх зв'язків, спрямована на узгодження стратегій і тактик боротьби зі злочинністю й поводження із правопорушниками. Основною установою, яка консолідує міжнародне співробітництво, виступає Організація Об'єднаних Націй. Конгреси ООН по запобіганню злочинності й поводженню із правопорушниками (зараз – кримінальне правосуддя) відповідно до резолюції 415 (V) Генеральної Асамблеї ООН від 1 грудня 1955 р. проводяться кожні п'ять років. До числа найбільш відомих неурядових міжнародних організацій входять Міжнародна асоціація кримінального права, Міжнародне кримінологічне товариство, Міжнародна соціологічна асоціація, Міжнародне товариство соціального захисту.

Мотивація злочинної діяльності – сукупність психофізіологічних процесів і станів, спрямованих на напрацювання мотивів злочинної діяльності в певній життєвій ситуації на основі соціальної і генетичної інформації з метою досягнення реалізації індивідуально значущих потреб.

Мотивування – раціональне з точки зору суб'єкта злочинного діяння пояснення причин і обставин, що спонукали його до вчинення злочину. У більшості випадків мотивування поведінки формується до здійснення злочину і носить виправдальний характер.

Насильницька злочинність – сукупність злочинів і осіб, що їх вчинили, за допомогою застосування фізичної сили або погрози її застосування, метою яких є позбавлення життя людини або заподіяння шкоди її здоров'ю, фізичній волі, тілесній недоторканності.

Небезпечного стану теорія – концепція причин злочинності, заснована на припущеннях щодо підвищеного ризику частини людей вчинити злочин внаслідок їх психологічної схильності до протиправної поведінки. Концепцію обґрунтували

Р. Гарофало та Ч. Ломброзо.

Невмотивована злочинність – умовний термін, що означає злочини, зовнішні мотиви й приводи яких не ясні, або які є зовнішньо неадекватними ситуації скоєння злочину.

Необережна злочинність – сукупність злочинів і осіб, що їх вчинили, за певний період часу на певній території, які характеризуються необережною формою вини. До видів необережної злочинності відносять: 1) насильницьку необережну злочинність; 2) злочини, пов'язані з порушенням техніки безпеки; 3) автотранспортні злочини; 4) екологічні злочини; 5) злочинні порушення службових обов'язків.

Об'єкти кримінологічного прогнозування – факти і процеси, за допомогою яких визначаються тенденції й закономірності в розвитку злочинності, окремих видів і груп злочинів; індивідуальна злочинна поведінка; форми дозлочинної поведінки; законслухняна поведінка; причини й умови злочинності в цілому, її окремих видів і груп злочинів; діяльність правоохоронних органів; наслідки реалізації запобіжних заходів.

Організована злочинність – систематична злочинна діяльність, що являє собою сукупність злочинів, вчинених учасниками стійких, ієрархічних, планомірно функціонуючих злочинних об'єднань.

Особа злочинця – сукупність стійких і глибоких морально-психологічних деформацій, тією чи іншою мірою властивих особам, що займаються злочинною діяльністю, у зв'язку й з наявністю яких вона набуває властивостей суспільної небезпеки, яка реалізується в конкретних фактах вчинення злочинів. Сутність особи злочинця полягає в ступені її суспільної небезпеки, тобто ступені ймовірності вчинення злочину даним індивідумом.

Особистість – цілісна, стійка система, сполучення взаємозалежних психічних властивостей, процесів і станів, а також набутих у процесі соціалізації і суспільної діяльності соціально значущих індивідуальних властивостей і якостей характеру, темпераменту, інтелекту, волі, а також виконуваних соціальних ролей. Індивідум стає особистістю в процесі соціальної прак-

тики й оволодіння соціальними цінностями.

Пенітенціарний – має відношення до виконання покарання в місцях позбавлення волі й виправно-виховного впливу на осіб, що вчинили злочин.

Перверсії – статеві збочення, які виступають умовами вчинення сексуальних злочинів. До них відносять: 1) садизм – статеве задоволення поєднується із заподіянням болю, фізичних страждань об'єкту сексуальної пристрасті; 2) мазохізм – бажання відчувати біль, заподіюваний сексуальним партнером; 3) гомосексуалізм – статєва схильність до осіб своєї статі; 4) педофілія – статєва схильність до дітей; 5) фетишизм – статєва схильність до предметів туалету сексуального партнера.

Показники злочинності кількісні – рівень, коефіцієнти й ціна злочинності.

Показники злочинності кількісно-якісні – динаміка злочинності, її окремих видів і груп.

Показники злочинності якісні – структура, географія, характер, екологія й топографія злочинності.

Предмет кримінології – сукупність досліджуваних кримінологією явищ, процесів і закономірностей, які характеризують: 1) злочинність; 2) особу злочинця; 3) причини й умови;

4) заходи запобігання злочинності; 5) наслідки злочинності; 6) діяльність правоохоронних органів; 7) ефективність нормативно-правових актів.

Приводи до вчинення злочину – елементи конкретної життєвої ситуації, які формують остаточну рішучість вчинити злочин.

Причини злочинності – сукупність явищ, що породжують злочинність як закономірний наслідок (у філософському розумінні). Причини в соціальному середовищі носять ймовірнісний та історично мінливий характер. У кримінології вони класифікуються за різними підставами, а саме за: 1) механізмом дії (характером детермінації); 2) рівнем функціонування; 3) змістом; 4) природою та за іншими критеріями. За механізмом дії (характером детермінації) розрізняють причини й умови. Причина – активний фактор, умова – відносно пасивний фактор, що сприяє

прояву причини. За рівнем функціонування розрізняють причини основні (всієї злочинності), загальні (окремих видів і груп злочинів) і безпосередні (індивідуальної злочинної поведінки).

Прогноз кримінологічний – науково обгрунтоване імовірнісне судження про майбутній стан, тенденції, закономірності розвитку злочинності, особу злочинців, фактори, наслідки і заходи боротьби зі злочинністю. За строками прогнозування буває: 1) поточне (на певну подію або момент часу); 2) короткострокове (1-2 роки); 3) середньострокове (3-5 років); 4) перспективне (6 і більше років).

Професійна злочинність – різновид систематичної злочинної діяльності, виступає для суб'єктів основним або додатковим джерелом отримання засобів існування, потребує певних знань, специфічних навичок для досягнення злочинних цілей. Ознаки професійної злочинності: 1) усталений вид злочинного заняття (спеціалізація); 2) наявність певних пізнань і навичок (кваліфікація); 3) вчинення злочинів є джерелом існування; 4) дотримання й виконання норм і вимог кримінальної субкультури.

Профілактичний облік – система реєстрації, здійснювана з метою встановлення контролю за поведінкою осіб, схильних до вчинення правопорушень і злочинів, та ведення із ними індивідуальної профілактичної роботи.

Рецидив кримінально-правовий – повторне вчинення умисного злочину особами, що мають незняту або непогашену судимість за умисний злочин.

Рецидив кримінологічний – повторне вчинення будь-якого злочину, незалежно від наявності судимості за перший злочин.

Рецидивна злочинність – сукупність злочинів і осіб, що раніше вчиняли злочини. Поняття, яке охоплює всю сукупність вчинення нових злочинів особами, що раніше вже вчинювали злочини.

Рівень злочинності – абсолютна кількість зареєстрованих злочинів й осіб, що їх вчинили, за певний період часу на певній території. Цей показник характеризує міру або величину

злочинності в абсолютних числах.

Рівень судимості – абсолютна кількість злочинів й осіб, що їх вчинили, по кримінальних справах яких обвинувальний вирок суду набув законної сили.

Самовідтворення злочинності – обумовленість існування злочинності внутрішньо властивими їй закономірностями розвитку, які забезпечують її постійне відтворення.

Службова злочинність – сукупність злочинів, учинених особами, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням. Службові злочини можуть бути корисливими й некорисливими.

Соціальної дезорганізації теорія – вважає причинами злочинності й інших форм небажаної поведінки аномію (безнормативність), що властива сучасній цивілізації, відсутність соціальної згуртованості в суспільстві, урегульованої нормами права. Основоположником даної теорії вважається Е. Дюркгейм.

Спрямованість особи антисоціальною – домінування в структурі ціннісних орієнтацій особи інтересів, мотивів і цілей поведінки, які суперечать соціальним нормам і загально визначеним правилам поведінки.

Структура злочинності – співвідношення різних видів злочинів у їх загальній сукупності. Характеризує внутрішню побудову злочинності. Аналізується структура злочинності за різними ознаками: соціально-демографічними (стать, вік, рівень освіти та ін.); морально-психологічними (особливості емоційно-вольової характеристики); кримінально-правовими (передбаченими кримінальним законом); кримінологічними (розподіл злочинів по галузях народного господарства, окремих регіонах, часу вчинення злочинів і т.ін.). Обраховується за допомогою відносної величини структури, що обчислюється як відношення окремого виду злочину до всіх зареєстрованих злочинів.

Структура особистості – містить у собі ціннісні орієн-

тації; соціальний досвід; інтелектуально-вольову й емоційну сферу; біологічні властивості й задатки та інші значущі із кримінологічної точки зору властивості й якості, що характеризують індивідуума.

Суб'єкти запобіжної діяльності – державні органи, громадські організації й об'єднання, посадові особи й окремі громадяни, які здійснюють діяльність, спрямовану на розробку й реалізацію заходів щодо виявлення, обмеження й усунення криміногенних явищ і процесів, що породжують злочинність. Класифікуються на суб'єкти: 1) визначення кримінологічної політики держави; 2) здійснення державного управління системою запобігання злочинності; 3) виявлення криміногенних факторів; 4) виконання заходів щодо усунення криміногенних факторів; 5) здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення запобіжної діяльності; 6) виконання окремих запобіжних заходів у межах громадянського обов'язку.

Суспільна небезпека злочинності – властивість злочинності, що виражається в заподіянні суспільним відносинам істотної шкоди або здатність ставити ці відносини (правопорядок) під реальну загрозу заподіяння істотної шкоди. Суспільна небезпека злочинності визначається цінністю об'єктів, на які здійснюється зазіхання; тяжкістю наслідків; способом дій; мотивацією вчиненого; формою й ступенем вини.

Типологія злочинців – являє собою розподіл всіх злочинців по найбільш істотних ознаках, що характеризує ступінь їхньої суспільної небезпеки. Найбільш поширеною є типологізація за критеріями характеру вчиненого злочину й глибини та стійкості антигромадської спрямованості особистості. За характером вчиненого злочину розрізняють п'ять типів злочинців: а) насильницько-агресивний; б) корисливий; в) корисливо-насильницький; г) дезадаптивний; д) необережний. За глибиною та стійкістю антигромадської спрямованості особистості виділяють п'ять типів злочинців: а) випадкові; б) ситуаційні; в) нестійкі; г) злісні; ґ) особливо злісні злочинці.

Топографія злочинності – термін, поширений у зарубіжній кримінології для позначення заходів, спрямованих на своєчасне припинення злочинних посягань, необхідного враху-

вання цих факторів при проектуванні архітектурного каркасу будівель і забудови мікрорайонів.

Транснаціональна злочинність – сукупність передбачених кримінальними законами різних країн суспільно-небезпечних діянь, пов'язаних зі здійсненням систематичної організованої діяльності на території декількох держав, яка зазіхає на економічний, соціальний і культурний розвиток народів, основні права й свободи людини, підриває стабільність і безпеку міжнаціонального й світового правопорядку. Основні ознаки: 1) систематичність злочинної діяльності; 2) наявність значних фінансових ресурсів; 3) проникнення в легальну економіку; 4) організованість злочинної діяльності. Найпоширеніші види злочинної діяльності: незаконна торгівля зброєю, наркотиками, людьми, сировиною, контрабанда товарів, комп'ютерні злочини, відмивання (легалізація) коштів, тероризм.

Умови злочину – явища, які самі по собі не породжують злочин, але сприяють, полегшують дію причини, забезпечуючи її певний розвиток, необхідний для настання наслідку у вигляді злочину.

Фактори злочинності – явища, що породжують, обумовлюють, сприяють злочинності. Більш загальне поняття стосовно причин і умов конкретного злочину. Виділяються на рівні дослідження злочинності в цілому.

Фонові явища злочинності – різноманітні форми дозлочинної поведінки, які є основою для формування антигромадської спрямованості особистості. До них відносять: пияцтво, наркотизм, проституцію, систематичні адміністративні делікти, порушення громадського порядку, дитяча бездоглядність тощо.

Характер злочинності – визначається загальною кількістю (питомою вагою) найбільш небезпечних злочинів у структурі злочинності й характеристикою суб'єктів злочинів.

Ціна злочинності – показник, що характеризує обсяг прямих і непрямих збитків від злочинів.

Прямі збитки – несприятливі наслідки й збитки, безпосередньо заподіювані злочином.

До непрямих збитків відносять витрати на боротьбу зі

злочинністю, утримання правоохоронних і пенітенціарних органів, а також вартісне вираження її негативних соціальних наслідків.

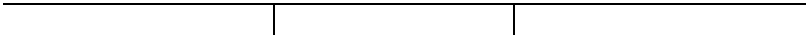
Ювенологія кримінологічна – розділ кримінології, основним предметом досліджень якого є злочинність неповнолітніх і молоді.

6. ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

ОПИС ПРЕДМЕТА КУРСУ

Курс	Галузь знань, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика на- вчального курсу (структура кредиту до іспиту)
Кількість кредитів ECTS: 2,5	Галузь знань 0304 “Право”	Обов’язкова:
Модулів: 3	Спеціальність 8.03040101 “Правознавство”	Модуль I Лекцій: 30 Практичних занять: 16
Змістових модулів (ЗМ): 2	Освітньо- кваліфікаційний рівень “Магістр”	Модуль II Індивідуальна робота: 6
Загальна кількість годин: 90		Модуль III Самостійна робота: 38
Тижневих годин: 4		<i>Вид контролю:</i> поточ- ний модульний конт- роль (ПМК); іспит

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів з курсу кримінології здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об'єктом оцінювання знань студентів при ПМК є відповідні частини навчальної програми, засвоєння якої перевіряється під час ПМК.

Завданням ПМК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу відповідного змістового модулю, здатності осмислити зміст теми чи розділу навчальної програми, навичок опрацювання монографічної та додаткової літератури, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні практичних завдань.

Об'єктами ПМК знань студентів із кримінології є:

- відвідування лекцій та практичних занять;
- успішність на практичних заняттях;
- виконання модульних контрольних завдань.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем наприкінці вивчення кожного змістового модулю.

Оцінка за окремий змістовий модуль виставляється як сума двох оцінок:

1) кількість балів, отриманих студентом за видами навчальної діяльності (присутність і учбова активність на практичних заняттях; виступи за питаннями теми; виступи за питаннями теми поглиблені);

2) оцінка за модульну контрольну роботу (у тому числі у формі тесту).

Максимальна кількість балів, які студент може отримати з предмету за підсумками семестру (з урахуванням іспиту) становить 100 балів, яка складає по 20 балів за кожний модуль, 10 балів за індивідуальну роботу, 50 балів за іспит.

Присутність на заняттях першого ПМК по 1-му балу (максимально – 3,5) ($3,5 \cdot 4 = 14$ балам + 1 додатковий за найвищу активність). За написання модульної контрольної роботи від 1-го до 5-ти балів.

Найгірший результат за перший модуль – 5 балів.

Д р у г и й ПМК – присутність на заняттях (від 2-х до 5-ти балів). За написання модульної контрольної роботи від 1-го до 5-ти. Найгірший результат – 7 балів.

Виконання модульних контрольних завдань може проводитися у формі тестування. Перелік тестів, питань та завдань, порядок і час їх складання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року, що передусє їх проведенню.

Результати ПМК знань студентів вносяться до відомості обліку поточної успішності та є основою для визначення загальної успішності студента і враховуються при визначенні балів при підсумковому контролі знань.

У разі невиконання модульних контрольних робіт з об'єктивних причин за дозволом деканату можна виконати контрольну роботу до наступного ПМК. Час та порядок складання визначається деканатом разом із кафедрою.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу навчального курсу.

Під час самостійної роботи студент має самостійно опрацювати конспекти лекцій, рекомендовану літературу, нормативні акти, матеріали емпіричних досліджень до тем, що виносяться на практичні заняття.

Формами самостійної роботи є:

- ◆ виконання домашніх завдань;
- ◆ доопрацювання матеріалів лекції;
- ◆ робота в інформаційних мережах;
- ◆ опрацювання додаткової літератури;
- ◆ складання конспектів тем, що виносяться для самостійного вивчення;
- ◆ підготовка статистичних матеріалів, складання схем, нотанок.

8. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Відповідно до “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців” індивідуальна робота студентів з кримінології включає до себе:

- анотації прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис тощо;
- написання есе із питань дисципліни (за узгодженням із викладачем);
- письмовий кримінологічний аналіз стану злочинності в цілому по Україні або в окремому регіоні;
- публікація тез доповідей на студентських наукових конференціях з кримінології, наукових статей у збірниках наукових статей;
- участь у роботі наукового студентського гуртка;
- представлення наукових робіт з кримінології на Всеукраїнський конкурс наукових студентських робіт.

Письмовий аналіз стану злочинності в Україні або регіоні за відповідний період і по окремих видах злочинів складається після обговорення цього питання з викладачем, який проводить практичні заняття або читає лекції. Оптимальний обсяг аналізу до 15 с. тексту.

За завданням викладача, окремі студенти можуть готувати есе за темами, які пропонують, і узгоджують із викладачем, що проводить практичні завдання, або лектором. Крім того, за своїм бажанням й інтересами студенти за допомогою викладача-консультанта готують наукові доповіді, які доповідають на студентському науковому гуртку, або працюють над курсовими роботами та роботами на конкурс. Оптимальний обсяг есе – до 10 с., науковій доповіді – до 20 с., курсової роботи – до 30 с. Рукописного тексту і роботи на конкурс – не більше 50 с. тексту, набраного на комп’ютері.

Диференціація балів за індивідуальну роботу:

- написання есе та їх презентація – 3;
- конспектування додаткової наукової і навчальної літератури – 2;

- написання наукової доповіді і її презентація на засіданні наукового студентського гуртка (в разі успішного захисту) – 5;
- написання наукової роботи з кримінології на Всеукраїнський конкурс наукових студентських робіт – 5;
- участь у роботі наукового студентського гуртка при обговоренні питань – 1;
- письмова кримінологічна характеристика злочинності – 4;
- публікація тез – 4;
- публікація статей – 6.
- Загальна (максимальна) кількість балів за індивідуальну роботу – становить 10.

9. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Поняття і визначення кримінології як науки. Предмет науки.
2. Кримінологічна політика: поняття, зміст, значення.
3. Місце кримінології в системі правових наук.
4. Зв'язок кримінології з суспільними і природничими науками.
5. Система кримінологічної науки. Кримінологічна класифікація Особливої частини кримінології.
6. Завдання кримінології на сучасному етапі розвитку України в світлі Конституції України.
7. Основні етапи розвитку кримінології як науки (класична, антропологічна, соціологічна школи та їх характеристика).
8. Розвиток кримінології в Україні за радянських часів.
9. Сучасний стан кримінології в Україні. Зв'язок кримінології з практикою боротьби зі злочинністю.
10. Система запобігання злочинності в зарубіжних країнах.
11. Злочинність: поняття, ознаки і визначення.
12. Кількісні показники вимірювання злочинності, як соціально-правового явища.
13. Якісні показники вимірювання злочинності. Структура, характер, географія, ціна та інші показники.
14. Рівень злочинності і рівень судимості, їх співвідношення.
15. Коефіцієнти злочинності, види, порядок їх вирахування і значення.
16. Структура злочинності. Ознаки, за якими вона може бути побудована. Значення цього показника.
17. Ціна, географія, характер та інші показники злочинності.
18. Динаміка злочинності. Обставини, які на неї впливають та методи її обчислення (базовий, ланцюговий).
19. Поняття латентної злочинності і її різновиди.
20. Негативні наслідки латентної злочинності.
21. Засоби виявлення латентної злочинності.

22. Загальна характеристика сучасної злочинності в Україні (основні риси та тенденції).

23. Поняття кримінологічної детермінації. Основні причини та умови (фактори) сучасної злочинності в Україні.

24. Причини і умови окремого (одиначного) злочину: визначення і характеристика.

25. Умови, що сприяють вчиненню злочинів та умови, що сприяють досягненню злочинного результату.

26. Обставини несприятливого морального формування особи як джерело індивідуальної злочинної поведінки.

27. Конкретна життєва ситуація, її види та місце в механізмі окремого злочину. Привід і зачіпка до вчинення злочину.

28. Взаємозв'язок між причинами, умовами і конкретною життєвою ситуацією у механізмі індивідуальної злочинної поведінки.

29. Поняття особи злочинця та співвідношення з суміжними поняттями (особою підозрюваного, обвинуваченого та ін.).

30. Структура особи злочинця. Основні риси кримінологічної характеристики.

31. Співвідношення соціального і біологічного в структурі особи злочинця.

32. Типологія злочинців.

33. Віктимологія: визначення, основні поняття, значення у запобіганні злочинності.

34. Поняття віктимності, роль віктимної поведінки при вчиненні конкретного злочину.

35. Поняття, визначення, цілі і структура запобігання злочинності.

36. Класифікація запобіжних заходів за масштабом, об'єктами, суб'єктами, призначеністю.

37. Загальносоціальне запобігання злочинності, поняття та характеристика заходів.

38. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, поняття та загальна характеристика.

39. Кримінологічна профілактика як вид спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, її структура, характеристика заходів.

40. Відвернення і припинення злочинів як вид спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.

41. Організація і управління процесом запобігання злочинності. Практика державного і регіонального планування запобігання злочинності.

42. Державні програми і концепції запобігання злочинності, прийняті в Україні за період 1993-2012 рр. Їх загальна характеристика.

43. Поняття та форми координації запобіжної діяльності правоохоронних органів. Недоліки координації.

44. Суб'єкт запобігання злочинності, визначення, ознаки, поняття та загальна характеристика. Система суб'єктів запобігання злочинності в Україні.

45. Об'єкт запобігання злочинності. Криміногенність об'єкта. Класифікація об'єктів.

46. Методи запобіжного впливу на об'єкт: поняття, класифікація, значення.

47. Правоохоронні органи як суб'єкти запобігання злочинності, їх завдання та загальна характеристика діяльності.

48. Органи внутрішніх справ як суб'єкти запобігання злочинності.

49. Міжнародні установи і організації по запобіганню злочинності. Конгреси ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя.

50. Співробітництво країн-учасниць СНД із запобігання злочинності.

51. Основні напрями діяльності прокуратури щодо запобігання злочинності.

52. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти запобігання злочинності.

53. Органи державного і господарського управління та контролю як суб'єкти запобігання злочинності. Роль засобів масової інформації і громадськості у запобіганні злочинності і корупції.

54. Індивідуальне запобігання злочинній поведінці. Підстави та заходи запобігання.

55. Правове, інформаційне, фінансове, кадрове забезпечення запобігання злочинності.

56. Вимоги, які пред'являються до заходів запобігання злочинності.
57. Методологія і методика кримінологічної науки: поняття, відмінність цих понять, загальна характеристика.
58. Загальна характеристика і класифікація методів кримінологічних досліджень.
59. Загальні і спеціальні методи кримінологічних досліджень, їх класифікація. Етапи кримінологічного дослідження.
60. Статистичні методи збору і аналізу кримінологічної інформації. Різновиди статистики, їх значення в кримінології.
61. Суцільне та вибіркоче кримінологічне дослідження. Основні умови вибірки, обсяг вибірки, засоби відбору вибіркової сукупності. Правила вибірки. Похибка репрезентативності.
62. Конкретно-соціологічні методи збору кримінологічної інформації, їх загальна характеристика.
63. Анкетний метод збору інформації у кримінологічних дослідженнях.
64. Особливості розробки анкет для збору кримінологічної інформації. Вимоги до формулювання та розміщення питань в анкетах.
65. Інтерв'ю як метод кримінологічних досліджень.
66. Кримінологічне спостереження як метод кримінологічних досліджень.
67. Вивчення документів як метод одержання кримінологічної інформації.
68. Психологічні методи збору кримінологічної інформації, їх загальна характеристика.
69. Експеримент як метод кримінологічних досліджень.
70. Узагальнення та аналіз кримінологічної інформації.
71. Поняття, види та методи кримінологічного прогнозування (метод екстраполяції і експертних оцінок).
72. Поняття, завдання та види кримінологічного планування (державне і регіональне планування).
73. Взаємозв'язок злочинності і “фонових” явищ (пияцтво, корупція, наркоманія та ін.), які її детермінують.
74. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності та її запобігання.

75. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам у сфері службової та професійної діяльності.
76. Поняття та кримінологічна характеристика професійної злочинності.
77. Детермінація (причини, умови) та запобігання професійній злочинності.
78. Кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання злочинів, що вчинені жінками.
79. Кримінологічна характеристика організованої злочинності.
80. Детермінація (причини, умови) та запобігання організованої злочинності. Досвід протидії організованій злочинності в країнах Європи і США.
81. Кримінологічна характеристика корупції як соціального і правового явища в Україні.
82. Детермінація (причини, умови) та заходи запобігання корупції. Закон України “Про засади запобігання та протидії корупції” від 7 квітня 2011р.
83. Загальносоціальні і спеціально-кримінологічні заходи запобігання економічній злочинності.
84. Кримінологічна характеристика злочинів проти власності.
85. Детермінація (причини, умови) та заходи запобігання злочинів проти власності.
86. Кримінологічна характеристика насильницької злочинності проти життя та здоров’я особи.
87. Детермінанти (причини) і заходи запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров’я особи.
88. Кримінологічна характеристика злочинів проти громадського порядку та моральності. Запобігання хуліганству.
89. Кримінологічна характеристика злочинів, вчинених з необережності, запобігання їм. Загальна характеристика.
90. Детермінація (причини, умови) та заходи запобігання необережній злочинності.
91. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх.

92. Детермінація (причини, умови) та запобігання злочинності неповнолітніх. Закон України “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 р.

93. Кримінологічна характеристика, детермінація та заходи запобігання злочинності в місцях позбавлення волі.

94. Кримінологічна характеристика, детермінація (причини, умови) та заходи запобігання екологічній злочинності.

95. Кримінологічна характеристика, детермінація (причини, умови) злочинів проти громадської безпеки. Бандитизм та заходи по запобіганню йому.

96. Кримінологічна характеристика злочинів, детермінація та запобігання злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

97. Кримінологічна характеристика злочинності проти правосуддя, її детермінація (причини, умови) і заходи запобігання.

98. Насильство в сім'ї: визначення, різновиди, причини і умови та заходи запобігання його злочинним проявам.

99. Кримінологічна характеристика злочинності проти статевої свободи і статевої недоторканості особи, причини й умови та заходи по запобіганню їм.

100. Кримінологічна характеристика злочинності проти волі, честі та гідності особи, її причини й умови і заходи запобігання.

101. Кримінологічна характеристика злочинності у сфері економіки, її детермінація (причини й умови) і заходи запобігання.

102. Кримінологічна характеристика проти встановленого порядку несення або проходження військової служби (військових злочинів), її причини й умови і заходи запобігання.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Наведені нижче критерії оцінювання знань і умінь студентів при проведенні ПМК та підсумкового контролю доводяться до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни “Кримінологія”.

При застосуванні критеріїв учасникам навчального процесу слід керуватися такими документами: “Положення про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах”, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 2 черв. 1993 р., № 161; “Положення про кредитно-модульну систему організацію навчального процесу”, затвердженим наказом ректора університету від 27 трав. 2006 р., № 68-А; “Положення про моніторинг знань студентів академії з урахуванням вимог Болонського процесу”, затвердженим наказом ректора університету від 21 листоп. 2010 р. № 189; “Положення про критерії оцінювання знань і умінь студентів Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого” при проведенні поточного модульного контролю, підсумкового контролю та державної атестації”, затвердженим наказом ректора університету від 26 черв. 2012 р. № 93, а також цим Положенням.

Критерії оцінювання знань і умінь студентів при ПМК

Завданням ПМК є перевірка: розуміння та засвоєння певного матеріалу; умінь і навичок самостійного дослідження питань теми із використанням додаткової учбової і монографічної літератури; здатності осмислити зміст теми чи розділу.

При оцінюванні студента враховується:

- а) відвідування практичних занять;
- б) робота на практичних заняттях;
- в) результати виконання контрольних завдань із відповідного змістового модуля (ЗМ).

Встановлення рівня знань і умінь студентів на практичних заняттях здійснюється на основі:

- а) повноти та ґрунтовності відповідей на питання плану практичного заняття, а також на питання, поставлені викладачем;

б) уміння обґрунтувати свою точку зору при обговореннях, використання основної і додаткової літератури за темою заняття;

в) повноти і переконливості наведених доводів при обговоренні питань та завдань, запропонованих викладачем;

г) знання альтернативних точок зору щодо обговорюваних питань, історичної ретроспективи розробки питання в науці тощо.

Критерії оцінювання знань і умінь студента (стосовно кожного ЗМ) мають відповідати т а б л. 1.

Т а б л. 1

Навчальна дисципліна	Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Кримінологія	Модульний*	20 (максимальна)	Ініціативне та творче ставлення до виконання завдань; - правильні та обґрунтовані відповіді на практичних заняттях із застосуванням ілюстративного матеріалу та науково-технічних засобів; - високий рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ; - вивчення окремих тем, які не викладаються в лекційному курсі; - опанування додаткової літератури з тем ЗМ; - участь у студентській науковій роботі з кримінології.
		18	Активна та успішна участь у роботі на практичних заняттях; - правильні та обґрунтовані відповіді на практичних заняттях; - високий рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ; - вивчення додаткової літератури з тем ЗМ; - участь у студентській науковій роботі з кримінології.

* При проведенні модульного контролю вважається обов'язковим відвідування практичних занять.

Закінчення табл. 1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
		16	Активна, однак не завжди успішна участь у роботі на практичних заняттях; - хороший рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ модуля, засвоєно переважну більшість понять за темами ЗМ, знання мають системний характер; - вивчення додаткової літератури за більшістю тем ЗМ.
		14	Не завжди активна й успішна участь в роботі на практичних заняттях; - хороший рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ, засвоєно менше половини понять за темами ЗМ, тим іншим знання мають системний характер; - вивчення додаткової літератури за лише за окремими темами ЗМ.
		12	Пасивність та низький рівень успішності у роботі на практичних заняттях; - низький рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ, засвоєно лише деякі поняття за темами ЗМ, студент простежує окремі зв'язки між засвоєними поняттями.
		10	Пасивність та низький рівень успішності у роботі на практичних заняттях; - низький рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ, засвоєно окремі поняття за темами.

Контрольні завдання (тести) для завершення кожного ЗМ мають складатись не менш, ніж з чотирьох, при цьому кіль-

кiсть тестових запитань для кожного варiанта має бути, як правило, не менше 15-ти. Кожне тестове запитання має мiстити не менше чотирьох варiантiв вiдповiдi.

Результати ПМК та iндивiдуальної роботи студентiв оцiнюються в дiапазонi вiд 0 до 50-ти балiв.

Критерiї оцiнювання знань i умiнь студентiв при пiдсумковому контролi

iспит з навчальної дисциплiни “Кримiнологiя” здiйснюється за екзаменацiйними бiлетами i проводиться в уснiй формi з вузлових питань, що потребують творчої вiдповiдi та умiння використовувати отриманi знання.

Конкретний перелiк питань та завдань, що охоплюють весь змiст навчальної дисциплiни, визначається кафедрою i доводяться до студентiв на початку навчального року. До екзаменацiйного бiлета включаються, як правило, три питання.

Результати вiдповiдi студента на iспитi оцiнюються в дiапазонi вiд 0 до 50-ти балiв. При проведеннi iспиту оцiнка повинна бути кратна 5 (0, 25, 30, 35, 40, 45, 50).

Критерiї оцiнювання знань i умiнь студента мають вiдповiдати параметрам, наведеним у т а б л. 2.

Т а б л. 2

Навчальна дисциплiна	Вид контролю	Кiлькiсть балiв	Критерiї (за кожною iз оцiнок)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Кримiнологiя	Пiдсумковий (iспит)	50	Повнi, вiрнi та обгрунтованi вiдповiдi на всi питання екзаменацiйного бiлета, а також на додатковi питання; - орiєнтування у додатковiй лiтературi.
		45	Одна-двi неточностi у вiдповiдях на два з трьох основних питань екзаменацiйного бiлета; - знання окремих додаткових лiтературних джерел.

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
		40	Відповіді на всі основні питання екзаменаційного білета містять деякі неточності; - рівень знань у межах навчальної програми, але з недостатнім опануванням додаткової літератури.
		35	У відповідях на основні питання екзаменаційного білета наявні тричотири помилки у формулюваннях; - рівень знань носить поверхневий характер із окремими прогалинами; - суттєві неточності, прогалини та помилки у відповідях на додаткові питання.
		30	У відповідях на основні питання екзаменаційного білета наявні понад чотири помилки; - рівень знань із питань екзаменаційного білета характеризується частими прогалинами та носить в цілому несистемний, окремий, часто помилковий характер; - відповіді на додаткові питання часткові або відсутні.
		25	Відповіді на питання екзаменаційного білета містять значну кількість принципових помилок; - значні прогалини в знаннях з основного навчально-програмного матеріалу; - повністю відсутня відповідь по суті одного або двох з трьох основних питань екзаменаційного білета, а також на додаткові питання до цього питання екзаменаційного білета.
		0	Повністю відсутні відповіді по суті всіх трьох основних питань екзаменаційного білета, а також на додаткові питання до екзаменаційного білета.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати у балах: поточного модульного контролю, індивідуальної роботи студента та підсумкового контролю знань студентів.

Підсумкова оцінка з предмета заноситься до відомості обліку та залікової книжки згідно зі шкалою, як показано нижче.

Оцінка за шкалою ECTS	В И З Н А Ч Е Н Н Я	За національною системою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НУ "ЮАУ ім. Ярослава Мудрого"
A	В і д м і н н о – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Д у ж е д о б р е – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Д о б р е – в загальному правильна робота з певною кількістю значних помилок		75 – 79
D	З а д о в і л ь н о – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Д о с т а т ь н ь о – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Н е з а д о в і л ь н о – потрібно попрацювати перед тим, як пере-скласти	2	35 – 59
F	Н е з а д о в і л ь н о – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1 – 34

11. СПИСОК ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 30.

Про міліцію: Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Там же. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

Про прокуратуру: Закон України від 5 листоп. 1991 р. № 1789-ХІІ // Там же. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ // Там же. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-ІV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433.

Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3342-ХІІ // Там же. – 1993. – № 35. – Ст. 358.

Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11 черв. 2006 р. № 1506-VI // Голос України. – 2009. – 18 лип. (№ 132).

Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01 груд. 1994 р. № 264/94-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 52. – Ст. 455.

Про соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 10 лип. 2003 р. № 1104-ІV // Там же. – 2003. – № 45. – Ст. 358.

Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-ІІІ // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 30. – Ст. 242.

Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовт. 2000. – № 48. – Ст. 409.

Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листоп. 2004 р. № 11296 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 52. – Ч. 2. – Ст. 2736.

Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листоп. 2001 р. № 2789-III // Офіц. вісн. – 2001. – № 51. – Ст. 2258.

Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січ. 1995 р. № 2095-ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35.

Про схвалення концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки: схвал. розпорядженням КМУ від 13.09. 2010 р. № 1808-р // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 70. – Ст. 2533.

Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки: затв. розпорядженням КМУ від 22.11.2010 р. № 2140-р // Уряд. кур'єр. – 2010. – № 230. – 8 груд.

Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом від 11.11.2010 р. № 550 // Офіц. вісн. України. – № 95. – Ст. 3386.

Положення про Державну службу боротьби з економічною злочинністю: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 5 лип. 1993 р. № 510 // Зб. постанов України. – 1994. – № 2. – Ст. 30.

Положення про кримінальну міліцію у справах неповнолітніх: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 8 лип. 1995 р. № 502 // Там же. – 1995. – № 9. – Ст. 237.

Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року: постанова КМУ від 8 серп. 2012 р. № 767 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 73. – Ст. 2935.

Про концепцію реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р.: Закон України // Там же. – 2011. – № 84.

Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. // Там же. – 2001. – № 51.

Експрес-інформація про стан злочинності на території України за 12 міс. 2009, 2010, 2011, 2012 рр. // Департамент інформ.-аналіт. забезпечення МВС України. – 2009 – 2012 рр.

Криминологія: Загальна та Особлива частини: підруч. / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Х.: Право, 2009. – 288 с.

Курс криминології: Загальна частина і Особлива частина: підруч. – У 2-х кн. / за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

Бандурка О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: моногр. / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. – Х.: ХНУВС, 2011. – 308 с.

Батиргарєєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та криминологічні проблеми: моногр. / В. С. Батиргарєєва. – Х.: Право, 2009. – 576 с.

Бойко А. М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-криминологічне дослідження): моногр. / А. М. Бойко. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франко, 2008. – 380 с.

Голіна В. В. Злочинності – організовану протидію / В. В. Голіна. – Х.: Рубікон, 1998. – 128 с.

Голіна В. В. Криминологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом. Соціально-правове і криминологічне дослідження: моногр. / В. В. Голіна. – Х.: Регіонінформ, 2004. – 212 с.

Голина В. В. Криминологическая профилактика предотвращения и пресечение преступлений: учеб. пособ. / В. В. Голина. – К.: УМК ВО при Минвузе УССР, 1989. – 72 с.

Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні: навч. посіб. / В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. – 107 с.

Головкін Б. М. Криминологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері / Б. М. Головкін. – Х.: Нове слово, 2004. – 252 с.

Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: моногр. / Б. М. Головкін. – Х.: Право, 2011. – 432 с.

Даньшин И. Н. Общетеоретические проблемы криминологии: моногр. / И. Н. Даньшин. – Х.: Прапор, 2005. – 224 с.

Даньшин І. М. Усталені форми злочинності (кримінологічний нарис) / І. М. Даньшин. – Х.: Акта, 2002. – 147 с.

Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голина, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний; за заг. ред. В. В. Голини. – Х.: Право, 2012. – 304 с.

Дремин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества: моногр. / В. Н. Дремин. – О.: Юрид. л-ра, 2009. – 616 с.

Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика: у 3-х кн. / А. П. Закалюк. – К.: Ін юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – 2007. – 424 с.

Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / В. В. Голина. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.

Зелінський А. Ф. Криминологія: навч. посіб. / А. Ф. Зелінський. – Х.: Рубікон, 2000. – 240 с.

Зелінський А. Ф. Криминальная психология / А. Ф. Зелінський. – К.: Юринком Інтер, 1999. – 240 с.

Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: криминологічна характеристика та запобігання: моногр. / за ред. Б. М. Головкина. – Х.: Право, 2013. – 248 с.

Кальман О. Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми: моногр. / О. Г. Кальман. – Х.: Гімназія, 2003. – 352 с.

Колодяжний М. Г. Насильницькі вимагання майна в Україні: криминологічна характеристика, детермінація та запобігання / М. Г. Колодяжний; за ред. В. В. Голини. – Х.: Кроссрод, 2010. – 288 с.

Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию в 3-х т. Сб. док. / сост. и вступ. ст. В. В. Голина и М. Г. Колодяжний. – К.: Право Украины, 2012. – 30 д.а.

Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу: моногр. / О. М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.

Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, С. Ю. Лукашевич та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – Х.: Кроссрууд, 2007. – 156 с.

Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження: моногр. / за заг. ред. В. В. Голіни, В. П. Ємельянова. – Х.: Право, 2006. – 292 с.

Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2006. – 352 с.

Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання: моногр. / О. Г. Кулик. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 288 с.

Литвинов О. М. Віктимізація: фактори, аналіз, заходи протидії: навч. посіб. / О. М. Литвинов. – Х.: ХНУВС, 2009. – 72 с.

Лукаш А. С. Зґвалтування: кримінологічна характеристика, детермінація та попередження: моногр. / А. С. Лукаш. – Х.: Право, 2008. – 256 с.

Лукашевич С. Ю. Попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі: моногр. / С. Ю. Лукашевич. – Х.: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. – 104 с.

Мошак Г. Г. Використання засобів приватного права у запобіганні злочинності / Г. Г. Мошак. – Х.: Кроссрууд, 2010. – 196 с.

Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: наук.-практ. посіб. / А. А. Бова, В. І. Женунтій, А. Н. Закалюк та ін.; за заг. ред. А. П. Закалюка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 296 с.

Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження / В. Ф. Оболенцев. – Х.: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 128 с.

Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби

зі злочинністю: моногр. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х.: Право, 2011. – 344 с.

Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. – Х.: Кроссруд, 2008. – 364 с.

Проблеми забезпечення ефективності діяльності органів кримінального переслідування в Україні: моногр. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х.: Право, 2010. – 400 с.

Проблеми адаптації законодавства України у сфері протидії злочинності до законодавства Європейського Союзу: моногр. / за заг. ред. О. Ю. Шостко. – К.: Право України, 2012. – 250 с.

Профілактика злочинів: підруч. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2011. – 720 с.

Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю: моногр. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х.: Право, 2011. – 344 с.

Туляков В. А. Виктимология. Социальные и криминологические проблемы / В. А. Туляков. – О.: Юрид. л-ра, 2000. – 335 с.

Шакун В. І. Урбанізація і злочинність: моногр. / В. І. Шакун. – К.: Укр. акад. внутр. справ, 1996. – 256 с.

Шакун В. І. Суспільство і злочинність / В. І. Шакун. – К.: Атіка, 2003. – 784 с.

Шлях до криминології. Пам'яті А. П. Закалюка: зб. матеріалів. – К.; Запоріжжя: КПУ, 2010. – 188 с.

Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в Європейських країнах: моногр. / О. Ю. Шостко. – Х.: Право, 2009. – 400 с.

З М І С Т

1. Вступ.....	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	5
3. Програма навчальної дисципліни “Кримінологія”	8
4. Завдання для практичних занять та самостійної роботи.....	18
5. Словник основних термінів кримінології.....	53
6. Поточний (модульний) контроль знань студентів	71
7. Самостійна робота студентів.....	74
8. Індивідуальна робота студентів.....	75
9. Питання до іспиту.....	77
10. Критерії оцінки успішності студентів.....	83
11. Список законодавчих актів та літератури.....	89

Навчальне видання
Електронна копія
**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“КРИМІНОЛОГІЯ”**

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”

(IX семестр)

У к л а д а ч і: ГОЛІНА Володимир Васильович,
ГОЛОВКІН Богдан Миколайович,
ПИВОВАРОВ Володимир Володимирович,
ЮРЧЕНКО Ольга Юріївна

Відповідальний за випуск *В. В. Голіна*

Редактор *В. В. АрнаUTOва*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2013

Підп. до друку 25.01.2013. Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 6. Облік.-вид. арк. 3,6. Вид. № 234.
Тираж прим. Зам. № 4542. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.